Знаменні і пам'ятні дати Чернігівської області

2025

Чернігівська обласна універсальна наукова
бібліотека імені Софії та Олександра Русових

ЗНАМЕННІ І ПАМ'ЯТНІ ДАТИ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА 2025 РІК

Чернігів
2024

УДК 908 (477.51)(059.3)
З – 72

Укладачі: Л. В. Студьонова, І. Я. Каганова

З – 72 **Знаменні і пам'ятні дати Чернігівської області на 2025 рік** / Черніг. ОУНБ імені Софії та Олександра Русових ; уклад. : Л. В. Студьонова, І. Я. Каганова ; відп. за вип. Ю. О. Соболь. – Чернігів, 2024. – 91 с.

Методико-бібліографічний посібник «Знаменні і пам'ятні дати Чернігівської області на 2025 рік» має рекомендаційний характер і не претендує на вичерпність. Укладачі обрали декілька різнопланових дат, до яких підготували короткі додаткові відомості та склали рекомендаційні списки.

Посібник стане у пригоді музейним і бібліотечним працівникам, краєзнавцям і журналістам, студентам і викладачам вищих навчальних закладів.

УДК 908 (477.51)(059.3)

© Чернігівська ОУНБ
імені Софії та Олександра Русових

ПЕРЕЛІК ЗНАМЕННИХ І ПАМ'ЯТНИХ ДАТ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА 2025 РІК

СІЧЕНЬ

1 – 85 років від дня народження Олександра Григоровича ОЛІЙНИКА (1940) – поета і журналіста з Чернігова, лауреата обласної літературно-мистецької премії імені М. Коцюбинського та інших престижних літературних премій.

– 45 років тому (1980) створено Чернігівську постійну археологічну експедицію.

4 – 85 років від дня народження Михайла Івановича РУДЕНКА (1940) – завідувача відділення функціональної діагностики Чернігівської обласної лікарні (1985–2002), письменника, лауреата обласної літературно-мистецької премії імені М. Коцюбинського (1998). Народився у селищі Лосинівка Ніжинського р-ну.

5 – 140 років тому народився Яків Миколайович СЛУПСЬКИЙ (1885–1970) – лікар, головний акушер-гінеколог Чернігівського відділу охорони здоров'я (1949–1954), заслужений лікар України (1954), кандидат медичних наук. Автор низки наукових праць з акушерства та гінекології та розвідок краєзнавчої тематики.

7 – 155 років тому в Острі народився Аркадій Мусійович ЗАБОЛОТНИЙ (1870–1928) – генерал-хорунжий Армії Української Держави, головнокомандувач 9-ї армії УНР. Син М. М. Заболотного (1838–1912) – викладача Остерського повітового училища, Остерського міського голови. Генерал А. М. Заболотний помер на еміграції в Югославії.

10 – 125 років тому в с. Киселівка Менського (нині Корюківського) р-ну народився Феодосій Вассіанович ГУБЕНКО (1900–1973) – провідний хірург госпіталю часів Другої світової війни, головний хірург Чернігівської області, заслужений лікар України (1954).

– 85 років тому народився Петро Васильович РУБАН (1940–2011) – дисидент, політв'язень, член Української Гельсінської Спілки. Жив і працював у Прилуках, де й був заарештований 1976 року за виготовлення дерев'яної книги до 200-річчя США із зображенням статуї Свободи. На захист Петра Рубана виступали Андрій Сахаров, Левко Лук'яненко, Рональд Рейган.

12 – 225 років тому в с. Заньки Ніжинського р-ну народився Степан Онисимович БУРАЧОК (1800–1877) – кораблебудівник, викладач, публіцист, прозаїк, видавець. Генерал-лейтенант Корпусу корабельних інженерів (1869). Видавець щомісячного просвітницького журналу «Маяк» (1840–1845).

13 – 160 років тому в Качанівці на Ічнянщині народився Михайло Володимирович ТАРНОВСЬКИЙ (1865–1943) – громадський діяч, внук В. В. Тарновського, автор генеалогії Тарновських та статті про садибу Качанівка, спогадів про Тарновських та Т. Г. Шевченка.

14 – 100 років тому в с. Ведильці Чернігівського р-ну народився Іван Михайлович РОСЛИЙ (1925–1989) – український геоморфолог, палеогеограф, доктор географічних наук. Жив і працював у Києві. Похований у рідному селі.

15 – 300 років тому народився Петро Олександрович РУМ'ЯНЦЕВ-ЗАДУНАЙСЬКИЙ (1725–1796) – граф, генерал-губернатор Лівобережної України, в межах якої перебувало Чернігівське намісництво (1782–1790). Організатор низки реформ, які вплинули на розвиток краю. Володар маєтків на Чернігівщині.

17 – 70 років від дня народження Наталії Євгеніївни САМОХІНОЇ (1955) – завідувачки відділу науково-освітньої роботи Чернігівського обласного історичного музею ім. В. В. Тарновського, організаторки і модераторки єдиного в Україні музейного «лекторію на колесах» «Дорогами рідного краю». У 2011 році лекторій став лауреатом Всеукраїнського конкурсу «100 кращих товарів України» в номінації «Роботи або послуги, які виконуються або надаються у побутовій та виробничій сферах».

19 – 90 років тому в Чернігові народився Олександр Володимирович ШЕКУН (1935–2020) – український історик, археолог, краєзнавець. На території Чернігівщини обстежив та відкрив понад 500 археологічних пам'яток. Працював у секторі археології Чернігівського історичного музею імені В. В. Тарновського. Автор низки книг і публікацій.

22 – 120 років тому (1905) в газеті «Наші дні» вміщено кореспонденцію про виступи М. М. Коцюбинського і М. О. Черлюнчакевича на зборах громадської бібліотеки з вимогою скасувати цензуру на прогресивні видання.

23 – 135 років тому в Чернігові народилася Ксенія Олександрівна БЕЛЬМАС (1890–1981) – оперна і камерна співачка, яка здобула світову славу

як примадонна французької Гранд Опера, Берлінської державної опери і примадонна Південно-Африканської Республіки.

– 65 років тому (1960) відкрито літературно-меморіальний музей О. П. ДОВЖЕНКА у Сосниці.

– 100 років тому на хуторі Калениківщина Роменського повіту (нині у складі с. Слобідка Прилуцького (донедавна Талалаївського) р-ну) народився Петро Петрович РОТАЧ (1925–2007) – полтавський історик літератури, автор статей про літературні процеси на Чернігівщині, лауреат премій імені П. Чубинського та Панаса Мирного.

25 – 100 років тому (1925) засновано Ніжинське наукове товариство краєзнавства при ВУАН. Складалося з чотирьох секцій: історичної, статистично-економічної, етнографічної, природничої. Припинило діяльність на початку 1930-х рр.

29 (17 ст. ст.) – 220 років тому (1805) відбулось урочисте відкриття Чернігівської чоловічої гімназії.

– День пам'яті героїв Крут.

30 – 155 років тому (1870) Чернігівським губернатором було призначено Олексія Олександровича ПАНЧУЛІДЗЕВА (1819–1888), при якому розпочалось будівництво водогону, видання ліберальної періодичної преси в Чернігові. Після губернаторської служби обраний гласним Чернігівських повітових земських зборів. Володів маєтком у с. Халявин Чернігівського повіту.

ЛЮТИЙ

2 – 140 років тому народилася в Ніжині Марія Євгенівна МАЛИШ-ФЕДОРЕЦЬ (1885–1960) – українська артистка з трупи М. Садовського, учениця М. Заньковецької. У роки Другої світової війни опинилася в Німеччині. Згодом переїхала до Австралії, де жила і знайшла спочинок. Наразі маловідома на Батьківщині.

5 – 90 років тому народився Борис Микитович НАРІЖНИЙ (1935–2006) – перший на Чернігівщині заслужений журналіст України, краєзнавець, член Національної спілки письменників України, нагороджений медаллю «За доблесну працю» та орденом «Знак пошани». Жив і працював у Чернігові.

6 – 75 років від дня народження Віталія Галійовича ВАСИЛЕВСЬКОГО (1950) – чернігівського художника-монументаліста, графіка, голови чернігівського осередку Національної спілки художників України. Народився в Харкові.

11 – 355 років тому народився козацький літописець Самійло ВЕЛИЧКО (1670 – після 1728), доля якого міцно пов'язана з Батурином, де йому судилося провести кращі роки свого життя. Зберігся будинок генерального судді В. Кочубея в Батурині, де жив і працював Самійло Величко.

– 220 років тому в с. Дунаєць Глухівського повіту Чернігівської губернії (нині Глухівського р-ну Сумської обл.) народився Іван Михайлович СКОРОПАДСЬКИЙ (1805–1887) – меценат, громадський та культурно-освітній діяч. Обирався предводителем дворянства Прилуцького повіту.

Як людина надзвичайно діяльна, чесна і безкорислива, мав беззаперечний авторитет серед усіх, хто його знав. Вдячні земляки надали Івану Скоропадському, першому в історії Прилук, звання Почесного громадянина міста. Головною справою життя Івана Скоропадського стало створення Тростянецького дендрологічного парку – одного з кращих у Європі.

– 75 років тому в с. Монастирище Ічнянського (нині Прилуцького) р-ну народилася Надія Миколаївна КОНДРА (1950–2004) – директор Монастирищенської ЗОШ І-ІІІ ступенів, заслужений учитель України, лауреат премій імені О. Довженка, М. Коцюбинського, кавалер ордена Архистратига Михаїла, призер багатьох конкурсів у галузі українознавства.

*17 – 125 років тому народився Ісидор Васильович СТРОКУН (1900–1953) – художник-педагог, директор Чернігівського державного історико-культурного заповідника (1930–1933). Залишив місто після ліквідації заповідника. У 1940–1946 рр. перебував у сибірському засланні як член «контрреволюційної націоналістичної організації». Після звільнення повернувся до Чернігова. Працював скульптором та художником в історичному музеї.

20 – 170 років тому в Срібному народилася Ганна Петрівна ЗАТИРКЕВИЧ-КАРПИНСЬКА (1855–1921) – українська актриса комедійного жанру, яку Марко Кропивницький називав «радісною актрисою».

22 – 275 років тому (1750) в Глухові відбулася урочиста церемонія обрання гетьманом К. Г. Розумовського (1728–1803), який народився у с. Лемеші на Козелеччині (нині Чернігівського р-ну).

– 85 років від дня народження Михайла Павловича ДАШКЕВИЧА (1940) – українського дипломата, Надзвичайного і Повноважного Посла України. Нагороджений орденом «За заслуги» III ступеня та імператорською нагородою Уряду Японії «Орден Вранішнього Сонця, Золота і Срібна Зірка» (2018). Народився в с. Вересоч Куликівського (нині Чернігівського) р-ну.

БЕРЕЗЕНЬ

30 років тому (1995) у Чернігові засновано науковий журнал «Сіверянський літопис».

*1 – 20 років тому (2005) громадською організацією «Чернігівський інтелектуальний центр» та Волинським товариством «Світязь» започатковано Міжнародну літературну премію імені Г. С. Сковороди «Сад божественних пісень».

2 – 95 років тому в містечку Середина-Буда Глухівської округи Чернігівської губернії (нині – в складі Сумської області) народився Сергій Адамович КОВАЛЬОВ (1930–2021) – учений-біофізик, громадський і політичний діяч, патріарх дисидентського руху в СРСР.

3 – 120 років тому в с. Нова Басань Козелецького повіту (нині Ніжинський р-н) народився Максим Федотович ГУЛИЙ (1905–2007) – один із засновників української біохімії, доктор біологічних наук, професор, академік НАН України, Герой України.

8 – 125 років тому в Прилуках народився Василь Вікторович ДРОЗДОВСЬКИЙ (1900–1938) – дослідник української історії, літератури і мови. Арештований 17 вересня 1933 р. у справі про антирадянську організацію «Російська національна партія». Розстріляний 4 березня 1938 р. Реабілітований 1989 р.

9 – 100 років тому в Олешні на Ріпкинщині (нині Чернігівського р-ну) народився Григорій Павлович ДЕНИСЕНКО (1925–2002) – майстер художньої кераміки, заслужений майстер народної творчості України, лауреат премії імені Д. Щербаківського, відзначений орденом «За заслуги» III ступеня. Керував відродженням у рідному селі високотехнічного підприємства з сучасною технологією, заснованого на місцевій сировині.

12 – 60 років від дня народження Ігоря Олександровича МАДЖУГИ (1965) – актора Чернігівського обласного театру ляльок імені О. Довженка, лауреата премії імені М. Коцюбинського.

18 – 80 років від дня народження Анатолія Андрійовича ДРОНЯ (1945) – українського державного і політичного діяча, дипломата, Надзвичайного і Повноважного Посла України, нагородженого орденом «За заслуги» III ступеня. Народився в с. Седнів Чернігівського р-ну.

21 – 185 років тому народився Францишек Казимирович БОГУШЕВИЧ (1840–1900) – основоположник критичного реалізму в білоруській літературі XIX ст., поет-демократ. З 1865 до 1877 р. навчався в Ніжинському юридичному ліцеї, працював слідчим окружного суду в Чернігові, Борзні, Конотопі.

22 – 60 років від дня народження Олексія Володимировича КРАЧИЛА (1965) – поета, лауреата премії імені М. Коцюбинського. Народився в с. Карасинівка Козелецького (нині Чернігівського р-ну).

24 – 90 років тому народився Станіслав Геннадійович РИБАЛКІН (1935–1995) – актор, співак, письменник. Жив і працював у Чернігові. Після його смерті вийшла збірка віршів «В плену совдеповских пространств» (1995). Твори поета вміщено до антології «Русская поэзия Чернигова» (2009). Лауреат Премії ім. Миколи Гоголя «Тріумф» (посмертно).

26 – 400 років тому (1625) польським королем Сигізмундом III Ніжину надано Магдебурзьке право та герб із зображенням св. Юрія Змієборця на коні, який списом вражає змія.

30 – 140 років тому в с. Хрінівка Городнянського повіту (нині Корюківського р-ну) народився Яків Миколайович ЖДАНОВИЧ (1885–1953) – український архівіст, мистецтвознавець, мемуарист. До 1923 р. працював у архівних установах Чернігова, прилучався до дослідження Спасо-Преображенського собору.

*– 100 років тому народився Леонід Миколайович ПАШИН (1925–2004) – диригент і композитор, заслужений артист України, засновник і керівник заслуженого народного хору «Десна» в Чернігові. Викладач Чернігівського музичного училища імені Л. М. Ревуцького. Одна з вулиць Чернігова носить його ім'я. На будинку, де жив музикант, встановлено меморіальну дошку.

КВІТЕНЬ

1 – 175 років тому в с. Головеньки Борзенського повіту (нині Ніжинського р-ну) народився Юхим Іванович ФЕСЕНКО (1850–1926) – відомий одеський видавець і друкар, просвітитель і філантроп, почесний громадянин Одеси. У 1883 році він заклав у цьому місті друкарню.

4 – 140 років тому (1885) в Чернігові створено Дворянський земельний банк.

12 – 65 років від дня народження Надії Олександрівни ДАНИЛЕВСЬКОЇ (1960) – українського педагога, випускниці НДПІ імені М. Гоголя, поетеси, збирачки фольклору, членкині Національної спілки письменників України. Разом з чоловіком Миколою Ткачем, відомим етнологом і поетом, удостоєна звання лауреата премії імені М. М. Коцюбинського за низку книг про народну творчість Чернігівщини. Народилася в Умані, живе у Києві.

13 – 85 років від дня народження Дмитра Івановича ПЕТРОВИЧА (1940) – головного лікаря Менського протитуберкульозного диспансеру (1965–1972), заступника головного лікаря обласного протитуберкульозного диспансеру, завідувача терапевтичного відділення (1978–2000), заслуженого лікаря України.

14 – 80 років тому народився в Чернігові Микола Онисимович НЕБИЛИЦЯ (1945–2000) – художник і поет. Був учасником сумнозвісної «Бульдозерної виставки» 1974 року в Москві, співпрацював із художньою галереєю у Нью-Орлеані. Жив і працював у Чернігові.

19 – 80 років тому в с. Пелюхівка Ічнянського (нині Прилуцького) р-ну народився Василь Васильович ПЛЮЩ (1945–2003) – український письменник, журналіст, лауреат міжнародної премії імені Г. Сковороди, колишній редактор газети «Літературна Україна».

20 – 100 років тому у містечку Березна (нині селище Чернігівського р-ну) народився Борис Семенович ДРАПКІН (1925–2003) – заслужений учитель України, краєзнавець, організатор у Березному краєзнавчого музею та музею Г. Г. Верьовки, лауреат премії імені М. Коцюбинського. Жив у Мені.

– 70 років від дня народження Ігоря Михайловича СИТОГО (1955) – кандидата історичних наук, старшого наукового співробітника Чернігівського обласного історичного музею імені В. В. Тарновського, члена Українського геральдичного товариства та Сіверського інституту регіональних досліджень. Спеціалізується на археографічних публікаціях, дослідженні сфрагістики та геральдики, стародруків, рукописних книг, історії церкви доби Гетьманщини. Народився в Грузії.

24 – 100 років тому в Чернігові народився Леонід Борисович МОГУЧОВ (1925–2014) – український художник-графік, автор понад 8500 малюнків та ескізів архітектурних пам'яток Чернігівщини. Картини митця зберігаються в Чернігівському обласному художньому музеї імені Г. Ґалаґана, в музеях України, приватних колекціях Канади, США, Великої Британії.

– 70 років від дня народження Олександра Васильовича БАЛАБКА (1955) – українського письменника, публіциста, поета-пісняра, журналіста,

лауреата премій імені І. Франка, М. Коцюбинського, А. Москаленка. Народився в с. Лісконоги Новгород-Сіверського р-ну.

30 – 150 років тому народився Ілля Олександрович САЦ (1875–1912) – композитор, віолончеліст і диригент. У 1885 р. родина переїхала до Чернігова, де батько працював присяжним повіреним. Навчався у Чернігівській гімназії. У 1910 р. збирав фольклор на Чернігівщині. У Чернігові зберігся одноповерховий будинок по вулиці Оборонців Чернігова, №15, який належав Сацам.

– 120 років тому народився Сергій Михайлович НІКОЛЬСЬКИЙ (1905–2012) – видатний математик, академік АН СРСР, лауреат багатьох престижних наукових премій. У 1914–1918 рр. навчався в Чернігівській чоловічій гімназії. Працював у Чернігівській губполітосвіті та навчався в технікумі. У 1983 р. побував у Чернігові.

ТРАВЕНЬ

1 – 140 років тому (1885) утворено Чернігівське повітове сільськогосподарське товариство, секретарем якого було обрано земського діяча В. Є. Варзара.

– 90 років від дня народження Григорія Васильовича САМОЙЛЕНКА (1935) – доктора філологічних наук, професора НДУ імені М. В. Гоголя, заслуженого діяча науки і техніки України, автора книг про літературні процеси на Чернігівщині, лауреата премій імені М. Коцюбинського, Г. Вороного, М. Гоголя, почесного громадянина м. Ніжина.

– 60 років від дня народження Ігоря Юлійовича КОЦЮБИНСЬКОГО (1965) – директора Чернігівського літературно-меморіального музею-заповідника М. М. Коцюбинського (2000–2023), лауреата премій імені О. Гірника, Д. Нитченка, Л. Глібова. Правнук М. М. Коцюбинського.

– 40 років тому (1985) засновано Чернігівський обласний молодіжний театр.

*3 – 125 років тому у Прилуках народився Микола Федорович ЯКОВЧЕНКО (1900–1974) – український актор театру і кіно на характерних ролях, народний артист України. У Прилуках споруджено пам'ятник артисту та створено мурал на одному з будинків.

*8 – День пам'яті та перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939–1945 років.

9 – 140 років тому в с. Рівчак-Степанівка Носівського (нині Ніжинського) р-ну народився Степан Пилипович ПОСТЕРНАК (1885–1938) – бібліотекознавець, історик, філолог, педагог, організатор бібліотечної справи в Україні, перший директор Всенародної бібліотеки України при ВУАН (нині Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського). Репресований за участь у нібито «антирадянських терористичних організаціях», у 1938 р. страчений. Реабілітований у 1989 р.

10 – 135 років тому народився Степан Антонович ГАПЄЄВ (1890–1950) – чернігівський історик-краєзнавець, перший завідувач Новгород-Сіверського музею і державного історико-культурного заповідника. Репресований. Помер у місцях ув'язнення.

*11 – 65 років тому (1960) в Чернігові засновано загальнотехнічний факультет Київського політехнічного інституту. За п'ять років на базі факультету утворено Чернігівський філіал Київського політехнічного інституту. Нині – Національний університет «Чернігівська політехніка».

15 – 90 років тому народився Олексій Григорович БРИК (1935–2024) – український прозаїк, педагог, член Національної спілки письменників України, лауреат премій імені М. Коцюбинського та Л. Глібова. Нагороджений медаллю «Почесна відзнака» Національної спілки письменників України.

18 – 85 років від дня народження Любові Василівни ФЕОФІЛОВОЇ (1940) – відомої бібліотечної діячки Чернігівської області, випускниці Харківського державного інституту культури, заступниці директора з наукової роботи Чернігівської ОУНБ імені В. Г. Короленка 1987–2007 рр. (нині імені Софії та Олександра Русових). Досліджувала історію бібліотек Чернігівської губернії XIX ст.

19 – 60 років від дня народження Раїси Борисівни ВОРОБЕЙ (1965) – директорки Державного архіву Чернігівської області. Кандидат наук з державного управління. Посол доброї волі штату Теннессі (США). Почесний громадянин міст Чаттануга та Джаспер (США). Нагороджена орденом княгині Ольги III ступеня.

20 – 135 років тому народився Іван Данилович ПАВЛОВСЬКИЙ (1890–1938?) – єпископ УАПЦ на Чернігівщині (1922–1926), митрополит УПЦ (1930–1936). Випускник Чернігівської духовної

семінарії. У 1936 році заарештований і вивезений до Казахстану.

22 – День перепоховання Тараса Шевченка на Чернечій горі в Каневі. Похоронна процесія пролягла і через Чернігівщину.

25 – 70 років від дня народження Любові Петрівни ПОНОМАРЕНКО (1955) – української письменниці-прозаїка, члена Національної спілки письменників України, лауреатки багатьох літературних премій. Народилася в с. Іванківці Ічнянського (нині Прилуцького) р-ну. Закінчила НДПІ імені М. В. Гоголя.

27 – 130 років тому в Чернігові народився Петро Миколайович САВИЦЬКИЙ (1895–1968) – поет, літератор, географ, геополітик, історик і мистецтвознавець, відомий на Чернігівщині громадський діяч початку XX ст. Помер у Празі.

30 – 105 років тому в с. Якубівка Чернігівського р-ну народився Ілля Петрович СИЗИЙ (1920–2012) – завідувач отоларингологічного відділення обласної дитячої лікарні (1956–1983), організатор отоларингологічної служби в Чернігівській області, кандидат медичних наук (1978), автор понад 20-ти наукових праць.

– 75 років від дня народження Олександра Петровича МОЦІ (1950) – українського археолога-медієвіста, доктора історичних наук, професора, члена-кореспондента НАН України, керівника робіт низки археологічних експедицій на Чернігівщині.

ЧЕРВЕНЬ

4 – 70 років від дня народження Сергія Васильовича СОЛОМАХИ (1955) – борця за незалежність України, одного із засновників крайової організації Народного Руху України за перебудову, секретаря комісії Чернігівської міськради з розслідування дій ГКЧП (1991), активного учасника і дослідника Помаранчевої революції та Революції Гідності. Народився в Чернігові.

5 – 75 років від дня народження Валентина Івановича СУДАКА (1950) – народного артиста України, артиста драми Чернігівського обласного академічного українського музично-драматичного театру імені Т. Г. Шевченка. Народився в с. Морівськ Козелецького (нині Чернігівського) р-ну.

6 – 170 років тому народився в Чернігові Іван Петрович БІЛОКОНСЬКИЙ (1855–1931) – земський діяч, публіцист, науковець, письменник. Життям і діяльністю пов'язаний з Городнею, Борзнянщиною, Черніговом. Помер у Харкові.

18 – 100 років тому народився в с. Ушня Менського (нині Корюківського) р-ну Дмитро Панасович КАЛІБАБА (1925–2005) – учитель, краєзнавець з Мени, журналіст, колекціонер українських старожитностей, член Спілки журналістів України, громадський діяч, засновник Менської художньої галереї, автор історико-етнографічних праць.

19 – 60 років від дня народження Мирослави Романівни ВИТРИХОВСЬКОЇ-МАКАР (1965) –

актриси Чернігівського обласного молодіжного театру, лауреатки премії імені М. Коцюбинського.

24 – 70 років тому в Прилуках народився Анатолій Миколайович РИЖЕНКО (1955–2022) – художник-графік, учасник міжнародних виставок. Жив і працював у Прилуках.

25 – 100 років тому в с. Льгів Чернігівського р-ну народився Віктор Петрович БРЕЙ (1925–2008) – лікар-хірург, засновник дитячої хірургії та ортопедії на Чернігівщині, автор автобіографічної книги «О том, что в памяти» (2009).

26 – 215 років тому в с. Антонівка Пирятинського повіту Полтавської губернії (нині у межах Прилуцького р-ну) народився Василь Васильович ТАРНОВСЬКИЙ (старший) (1810–1866) – етнограф, історик права, громадський діяч, меценат. Походив з козацько-старшинського роду Тарновських. Випускник Ніжинської гімназії вищих наук кн. Безбородька (1826). Батько В. В. Тарновського (молодшого) (1837–1899). Друг М. В. Гоголя, Т. Г. Шевченка, П. О. Куліша, М. І. Костомарова.

– 55 років тому народилася Ганна Василівна АРСЕНИЧ-БАРАН (1970–2021) – письменниця, педагог, громадська діячка, кандидат філологічних наук, член Національної спілки письменників України, голова Чернігівської обласної організації НСПУ, лауреатка премій імені М. Коцюбинського та імені Л. Глібова.

ЛИПЕНЬ

– 35 років тому (1990) пройшов похід «Дзвін-90», який провів масову агітацію за незалежність України. Похід проходив від Чернігова через Куликівку, Вертіївку, Ніжин, Борзну, Пальчики до Батурина, де вперше єпископ УАПЦ Роман Балащук відслужив панахиду по гетьману Івану Мазепі. Похід проводили обласні організації Товариства української мови імені Т. Шевченка та Народного Руху України.

2 – 85 років від дня народження Івана Андрійовича ЗАЖИТЬКА (1940) – композитора, який зробив значний внесок у розвиток музичного мистецтва Чернігівщини другої половини XX – початку XXI ст. Народився в с. Смолянка Куликівського (нині Чернігівського) р-ну.

3 – 150 років тому (1875) після тривалої перерви знову побачило світ видання «Особое прибавление к Черниговским губернским ведомостям».

4 – 135 років тому народився Микола Степанович ГАВРИШКО (1890–?) – сотник 1-ї Запорозької стрілецької дивізії Армії УНР, військовий комендант Прилуцького повіту (березень–травень 1918), командувач Республіканськими військами на Прилуччині (грудень 1918). У березні 1922 р. на території Польщі записав спогади, які опубліковані 2015 року в Києві, в книзі В. Моренця «Сім спогадів Визвольної війни». З 1926 р. жив у Прилуках. Згодом розстріляний у справі Таманського путчу.

5 – 190 років тому в с. Голубичі Ріпкинського (нині Чернігівського) р-ну народився Олександр Амфіанович ТИЩИНСЬКИЙ (1835–1896) – український громадсько-політичний діяч і журналіст, земський діяч, перший біограф Л. І. Глібова, один із фундаторів Чернігівської громадської бібліотеки (нині ОУНБ імені Софії та Олександра Русових). Похований у Чернігові біля Воскресенської церкви.

– 90 років тому (1935) на аеродромі в с. Количівка Чернігівського р-ну відбулося авіаційне свято, в якому взяли участь сім літаків Київського центрального авіаклубу, планер, авіамодельна лабораторія.

10 – 250 років тому в с. Митченки Бахмацького (нині Ніжинського) р-ну народився Петро Іванович ПРОКОПОВИЧ (1775–1850) – український бджоляр, основоположник раціонального рамкового бджільництва. Жив і працював у с. Пальчики Бахмацького (нині Ніжинського) р-ну.

– 135 років тому в Батурині народився Петро Дмитрович ГЛАДКИЙ (1890–1937) – український мовознавець-діалектолог. Заарештований органами НКВС СРСР за звинуваченням у належності до «контрреволюційної націоналістичної групи». Убитий у підвалі Лук'янівської тюрми в Києві. Посмертно реабілітований у 1989 році.

12 – 125 років тому народився Петро Павлович КИЯН (1900–1984) – провідний хірург військового шпиталю часів Другої світової війни, організатор травматологічної служби на Чернігівщині, заслужений лікар України (1954).

14 – 50 років від дня народження Сергія Вікторовича КОНОВАЛЕНКА (1975) – письменника, автора поетичних збірників, лауреата міжнародного літературного конкурсу «Гранослов», випускника НДПІ імені М. Гоголя. Займається також графікою. Народився в Ніжині.

21 – 100 років тому в с. Горбове Новгород-Сіверського р-ну народився Василь Андрійович ЄВДОКИМЕНКО (1925–2005) – український графік, самоук. Працював у галузі книжкової графіки. Жив в Острі.

22 – 150 років тому народився Андрій Євгенович БІЛОГРУД (1875–1933) – архітектор, реставратор, художник, автор проєктів реставрації палацу К. Розумовського в Батурині, службових і паркових споруд у Качанівці та Парафіївці на Ічнянщині (нині Прилуцький р-н).

23 – 50 років тому в Чернігові народився Сергій Федорович ПОЛЯК (1975–1994) – талановитий художник, студент Одеського художнього училища імені Б. М. Грекова. Загинув в Одесі за нез'ясованих обставин. Лауреат премій імені М. Гоголя «Тріумф», Г. Сковороди, П. Куліша посмертно.

28 – 145 років тому народився Володимир Кирилович ВИННИЧЕНКО (1880–1951) – український політичний і громадський діяч, прозаїк, драматург і художник. Перший голова Директорії УНР. Влітку 1907 року перебував у Любечі, де написав драму «Щаблі життя».

30 – 100 років тому народився Лесь Іванович МАЗУР (1925–1995) – власний кореспондент республіканської газети «Сільські вісті» в Чернігівській та Сумській областях, член Спілки журналістів України, краєзнавець, директор Чернігівської ОУНБ імені В. Г. Короленка 1978–1985 рр. (нині імені Софії та Олександра Русових).

СЕРПЕНЬ

9 – 195 років тому в с. Монастирище на Ічнянщині (нині Прилуцького р-ну) народився Пармен Петрович ЗАБІЛА (Забелло) (1830–1917) – український скульптор, академік Імператорської академії мистецтв. Автор пам'ятника М. В. Гоголю в Ніжині.

– 135 років тому в с. Никонівка Прилуцького району народився Михайло Євдокимович ІВЧЕНКО (1890–1939) – український письменник, перекладач. Потрапив до числа підсудних по сфальсифікованому процесу СВУ, але вирок йому винесли умовний. Посмертно реабілітований. Помер у Владикавказі, де працював агрономом-економістом на селекційній станції.

10 – 80 років тому в селі Бондарі (знято з обліку) Остерського (нині Чернігівського) р-ну народився Анатолій Іванович КРУПКО (1945–2005) – український поет, член Національної спілки письменників України, лауреат премії імені М. Коцюбинського. Жив у с. Бірки Чернігівського р-ну.

16 – 100 років тому народився Яків Абрамович РОЙТБЕРГ (1925–2007) – математик міжнародного

рівня, доктор фізико-математичних наук, професор. З 1962 року працював у Чернігівському педінституті імені Т. Г. Шевченка. Лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки. Член Американського наукового товариства та німецького Товариства прикладної математики і механіки. У 2000–2007 рр. проживав у Німеччині.

19 – 160 років тому в містечку Мрин Ніжинського повіту (нині Ніжинський р-н) народився Олександр Никифорович МАЛИНКА (1865–1941) – український етнограф і фольклорист, педагог кінця XIX століття та доби Розстріляного відродження. Навчався в Ніжинському історико-філологічному інституті князя Безбородька. Збирав фольклор практично по всіх повітах Чернігівщини.

21 – 130 років тому в с. Журавка Пирятинського повіту на Полтавщині (нині Прилуцького р-ну) народився Юрій (Георгій) Георгійович ВОРОНИЙ (1895–1961) – український хірург, доктор медичних наук, професор. Здійснив першу у світі унікальну операцію – пересадку нирки. Син видатного математика Г. Ф. Вороного.

24 – 175 років тому в Ніжині народився Олександр Михайлович БОГОМОЛЕЦЬ (1850–1935) – земський лікар, революціонер-народник. Представник «чернігівської» гілки литовсько-руського роду Богомольців. У січні 1882 р. був заарештований у Ніжині у справі про 63-х осіб, яких звинувачували в організації революційних гуртків у Києві. Висланий під гласний нагляд до Західного Сибіру. Пізніше проживав у Ніжині. Родоначальник всесвітньо відомої української медичної династії Богомольців.

– 70 років від дня народження Віталія Васильовича ВОЛКОГОНА (1955) – українського мікробіолога, члена-кореспондента НААН, професора, доктора сільськогосподарських наук, заслуженого діяча науки і техніки України. У 2003–2011 рр. – директор Інституту сільськогосподарської мікробіології та агропромислового виробництва НААН у Чернігові.

27 – 130 років тому (1895) в с. Митченки Ніжинського р-ну відкрито приходську школу. Засновник – дворянин І. П. Пучковський.

ВЕРЕСЕНЬ

– 40 років тому (1985) у Ніжині на базі бібліотеки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя відкрився Музей рідкісної книги імені Григорія Васильківського. Утворений на основі унікальних книжкових зібрань однієї з найдавніших наукових книгозбірень України, розташований у старовинній будівлі колишнього купецького зібрання.

1 – 75 років від дня народження Василя Григоровича НЕЧЕПИ (1950) – співака, кобзаря-лірника, народного артиста України, лауреата Національної премії імені Т. Г. Шевченка. Народився в м. Носівка.

2 – 75 років від дня народження Анатолія Григоровича ШКУЛІПИ (1950) – поета і прозаїка, лауреата премій імені М. Коцюбинського, І. Кошелівця та Л. Глібова. Народився в с. Калюжинці Срібнянського (нині Прилуцького) р-ну. Живе у Ніжині.

7 – 150 років тому народився Олександр Олександрович МУРАШКО (1875–1919) – український живописець, педагог. До семи років жив біля Борзни. Після одруження матері, М. І. Крачковської, переїхав до Чернігова, де у його вітчима, Олександра Мурашка, була невелика іконописна майстерня, заснована 1827 р. Тут він прилучився до роботи художника.

– 20 років тому (2005) рішенням 20-ї сесії Ічнянської районної ради затверджено районні літературні премії імені С. Васильченка та В. Чумака, класиків української літератури, уродженців Ічні.

8 – 130 років тому в м. Конотоп Чернігівської губернії (нині Сумської області) народився Олександр Олександрович СОКОЛОВСЬКИЙ (1895–1938) – український письменник-романіст Розстріляного відродження. Випускник Чернігівської гімназії. У 1918–1924 рр. жив і працював у Чернігові. У 1932 р. звинувачений як член антирадянської есерівської організації. Розстріляний.

11 – 100 років тому в с. Мощенка Городнянського (нині Чернігівського) р-ну народився Михайло Ілліч ЄВСІЄНКО (1925–2008) – бібліотекар, краєзнавець, засновник народного музею в Мощенській середній школі.

* – 70 років від дня народження Сергія Олеговича ПАВЛЕНКА (1955) – мазепознавця, дослідника Гетьманщини, засновника і шеф-редактора чернігівського наукового журналу «Сіверянський літопис», заслуженого журналіста України, відзначеного багатьма престижними преміями і Хрестом Івана Мазепи.

12 – 100 років тому в м. Городня народився Олександр Михайлович ЛОПУХОВ (1925–2009) – живописець, народний художник України, лауреат Державної премії імені Т. Г. Шевченка.

13 – 85 років тому в Борзні народився Анатолій Іванович МАЙБА (1940–2001) – борець за незалежність України, делегат Установчого з'їзду Народного Руху України за перебудову, співголова крайової організації Народного Руху України.

15 – 75 років від дня народження Володимира Михайловича ПАЩЕНКА (1950) – українського науковця-географа і наукознавця, письменника і видавця, художника, доктора географічних наук, професора кафедри земельного кадастру Національного університету біоресурсів і природокористування України (НУБіП України) до 2014 р. Народився в с. Мала Дівиця Прилуцького р-ну.

16 – 20 років тому (2005) відкрито пам'ятник Ніжинському огірку. Це перший пам'ятник овочу на території України. Автор проєкту – місцевий митець Л. Воробйов.

17 – 140 років тому в Чернігові народився, провів дитячі та юнацькі роки Михайло Олександрович КИТИЦИН (1885–1960) – капітан 1-го рангу, один з перших командирів підводного човна Чорноморського флоту. Здійснив ряд подвигів у Першу світову війну. Помер і похований у США.

– 95 років тому (1930) на могилі М. М. Коцюбинського в Чернігові на Болдиній горі встановили пам'ятник з сірих гранітних кубів-блоків.

19 – 320 років тому в Прилуках народився Яким Андрійович ГОРЛЕНКО (Йоасаф) (1705–1754) – освітній і церковний діяч, єпископ, письменник. Син прилуцького полковника А. Горленка, внук гетьмана Д. Апостола та рідний дядько класика української літератури Г. Квітки-Основ'яненка.

20 – 80 років від дня народження Віталія Васильовича ОТРОЩЕНКА (1945) – одного з провідних українських археологів-первісників, доктора історичних наук, професора, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки, завідувача відділу археології енеоліту та бронзової доби Інституту археології НАН України. Народився в Чернігові.

*23 – 125 років тому народився в Седневі Чернігівського р-ну Аркадій Васильович КАЗКА (1890–1929) – український поет. Арештований за участь у так званій антирадянській організації «Спілка визволення України». Загинув у тюрмі.

– 100 років тому народився Герард Олексійович КУЗНЄЦОВ (1925–2020) – громадський діяч, краєзнавець, почесний громадянин Чернігова. Автор книг і статей.

24 – 90 років від дня народження Івана Івановича ПЕНСЬКОГО (1935) – чернігівського графіка і пейзажиста, лауреата премії імені М. Коцюбинського. Народився в с. Скрипчин Козелецького (нині Чернігівського) р-ну.

26 – 150 років тому (1875) завершено значні ремонтні роботи у Спаському та Борисоглібському кафедральних соборах у Чернігові.

27 – 155 років тому (1870) в Чернігові засновано земську учительську семінарію.

– 140 років тому народився Всеволод Михайлович ЗУММЕР (1885–1970) – історик східного мистецтва, археолог, ісламознавець, професор. З 1952 року проживав в Острі, де працював у місцевому краєзнавчому музеї. Помер в Острі.

ЖОВТЕНЬ

– 95 років тому (1930) утворено Чернігівський міський державний архів. Нині – архівний відділ Чернігівської міської ради (з 19.06.2002).

4 – 225 років тому в Ніжині народився Іван Іванович ГОРБАЧЕВСЬКИЙ (1800–1869) – український громадський і політичний діяч, декабрист. Після закінчення строку каторги був переведений на поселення при Петровському заводі, де помер і похований.

10 – 120 років тому народився В'ячеслав Іванович РОТОВ (1905–1988) – доктор біологічних наук, професор, один з організаторів відкриття в 1964 р. в Чернігові Південного відділення Всесоюзної академії сільськогосподарських наук на базі відділу Українського інституту сільськогосподарської мікробіології. Нині – Інститут сільськогосподарської мікробіології та агропромислового виробництва НААН України.

13 – 170 років тому народився в с. Макошине Сосницького повіту (донедавна Менського, нині Корюківського р-ну) Петро Андрійович БУШТЕДТ

(1855 – після 1929) – лікар-невропатолог, організатор медичної освіти в Україні. Життям і діяльністю пов'язаний з Ніжином, Сосницьким повітом і Черніговом. У 1889–1890 рр. був членом правління Чернігівської громадської бібліотеки (нині ОУНБ імені Софії та Олександра Русових), робив пожертви на зведення для неї будинку. Жив, працював і помер у Ніжині.

– 150 років тому (1875) в с. Довжик Чернігівського р-ну відкрито і освячено земське училище для навчання грамоти селянських дітей.

15 – 160 років тому (1865) засновано жіночу гімназію у Чернігові як училище 1-го розряду. З 1871 р. отримала статус гімназії.

17 – 80 років тому народився Володимир Андрійович ЧЕПЕЛИК (1945–2021) – український скульптор, народний художник України, професор, академік, лауреат Національної премії України імені Т. Г. Шевченка, почесний громадянин Седнева, автор пам'ятників Кобзареві на Валу в Чернігові та народному артисту України М. Ф. Яковченку в Прилуках.

22 – 135 років тому в с. Дащенки Лохвицького повіту Полтавської губернії (нині Прилуцького р-ну Чернігівської обл.) народився Аверкій Матвійович ГОНЧАРЕНКО (1890–1980) – сотник, комендант оборони Бахмача в 1917 р., командир куреня 1-ї імені гетьмана Б. Хмельницького Юнацької Військової школи в бою під Крутами. Помер на еміграції в США.

– 85 років тому народився Володимир Михайлович ШКВАРЧУК (1940–2015) – український письменник, публіцист, лауреат літературної премії імені М. Коцюбинського, міжнародної премії імені В. Стуса тощо. Нагороджений орденом «За заслуги» ІІІ ступеня. Жив і працював у Чернігові.

23 – 90 років тому в с. Голубичі Чернігівського р-ну народився Петро Миколайович ДІДОВИЧ (1935–2010) – журналіст, прозаїк, член Національної спілки письменників України, лауреат премії імені М. Коцюбинського. Понад 30 років працював у Чернігівській обласній державній телерадіомовній компанії.

25 – 165 років тому в Ніжині народився Микола Семенович САМОКИШ (1860–1944) – художник-баталіст і графік, педагог, громадський діяч.

26 – 80 років від дня народження Володимира Андрійовича БЕРСЕНЄВА (1945) – кандидата медичних наук, заслуженого лікаря України, лікаря-невропатолога вищої категорії, прозаїка, лауреата премії імені М. Коцюбинського за автобіографічну книгу «Тримаю удар» та популяризацію творчої спадщини М. Коцюбинського. Живе у Києві.

27 – 280 років тому в м. Глухів Чернігівської губернії народився Максим Созонтович БЕРЕЗОВСЬКИЙ (1745–1777) – український композитор, диригент, співак, класик європейської музики.

ЛИСТОПАД

1 – 100 років тому (1925) в Ніжині засновано державне видавництво «Нове село».

5 – 220 років тому народився ФІЛАРЕТ (Гумілевський) (1805–1866) – церковний історик, громадський діяч, богослов, біблеїст, патролог, джерелознавець. Архієпископ Чернігівський і Ніжинський.

6 – 170 років тому народився Дмитро Іванович ЯВОРНИЦЬКИЙ (1855–1940) – український історик, етнограф, фольклорист і письменник. Відвідав Чернігів у 1900, 1905 і 1907 рр. Виступав з лекціями.

8 – 90 років тому (1935) відкрито для відвідувачів літературно-меморіальний музей М. М. Коцюбинського в Чернігові. У цьому ж році засновано і бібліотеку закладу.

11 – 175 років тому народився Михайло Миколайович БЕРЕЖКОВ (1850–1932) – історик, краєзнавець, професор Ніжинського історико-філологічного інституту. Доклав чимало зусиль для становлення Ніжинської історичної школи, автор праць, присвячених історичному краєзнавству на Чернігівщині. Похований у Ніжині.

15 – 140 років тому в містечку Короп народився Михайло Прокопович КУРИЛЕНКО (1885 – не раніше 1940) – український політичний та громадський діяч, депутат Третього конгресу України (1919). Засновник і директор спілки «Гуцульське

мистецтво». Після приєднання Західної України до СРСР у жовтні 1939 р. був заарештований. У квітні 1940 р. відправлений до Житомира. Подальша доля невідома. У Коропі відкрито меморіальну дошку М. П. Куриленку.

17 – 100 років тому народився Анатолій Сергійович БУКОВСЬКИЙ (1925–2006) – український кінорежисер, актор, сценарист, заслужений діяч мистецтв України, який зняв кілька художніх фільмів у Чернігівському районі. Жив і працював у Києві.

*20 – 195 років тому народився в м. Конотоп Чернігівської губернії Михайло Іванович ДРАГОМИРОВ (1830–1905) – військовий теоретик XIX ст., генерал-ад'ютант, генерал від інфантерії. Навчався в Чернігівській гімназії. Помер і похований у Конотопі.

21 – 100 років тому в с. Красний Колядин Талалаївського (нині Прилуцького) р-ну народився Микола Якович КУШВІД (1925–2001) – кандидат економічних наук, вчений економіст-аграрник, відомий в Україні та за її межами. Нагороджений орденом «За заслуги» III ст. Працював заступником директора Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки» в Києві.

24 – 195 років тому в с. Кудрівка Сосницького повіту (нині Корюківського р-ну) народився Михайло Олексійович ДОМОНТОВИЧ (1830–1902) – військовий історик, автор книги «Материалы для географии и статистики России. Черниговская губерния» (1865). Володів маєтком у Кудрівці.

– 140 років тому в с. Дігтярі Прилуцького повіту Полтавської губернії (нині Прилуцького р-ну Чернігівської обл.) народився Віктор Григорович ДРОБОТЬКО (1885–1966) – мікробіолог, творець нових антибіотиків (іманін, новоіманін), доктор біологічних наук, професор, академік АН України. заслужений діяч науки України.

25 – 140 років тому (1885) відкрито земські школи в селах Анисів та Лукашівка Чернігівського р-ну.

– 100 років тому народився Яків Петрович АТЛАСОВ (1925–1994) – головний патологоанатом Чернігівської області (1971–1989), головний лікар патологоанатомічного бюро (1989–1994). За його керівництва це бюро стало школою передового досвіду, де впроваджувалися й застосовувалися сучасні методи морфологічного дослідження.

– 100 років від дня народження Івана Івановича БІБІКА (1925) – заслуженого майстра народної творчості України, уславленого гончара, почесного громадянина Чернігівської області. Народився і живе в с. Олешня Ріпкинського (нині Чернігівського) р-ну.

26 – 65 років від дня народження Володимира Євгеновича БАНЮКА (1960) – заслуженого артиста України, одного із фундаторів Чернігівського молодіжного театру. Провідний майстер сцени. Лауреат премії імені М. Коцюбинського.

30 – 95 років тому в Чернігові народився Віктор Дмитрович РОМАНЕНКО (1930–2023) – вчений у галузі гідробіології, академік НАНУ, доктор біологічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки, тричі лауреат Державної премії України в

галузі науки і техніки та багатьох інших премій. Нагороджений орденом Ярослава Мудрого V ступеня.

– 80 років від дня народження Анатолія Васильовича КУЩА (1945) – скульптора, народного художника України, учасника проєкту ансамблю пам'ятників у Новгороді-Сіверському, присвячених 800-річчю «Слова о полку Ігоревім» і 1000-літтю міста, лауреата премії імені М. Коцюбинського.

ГРУДЕНЬ

– 125 років тому (1900) Чернігів відвідав історик і етнограф Дмитро Іванович ЯВОРНИЦЬКИЙ (1855–1940). На прохання керівництва громадської бібліотеки він прочитав кілька платних лекцій. Частину грошей було відраховано на бібліотечні потреби.

1 – 120 років тому в с. Ховми Борзнянського (нині Ніжинського) р-ну народився Володимир Миколайович КОСТЕЦЬКИЙ (1905–1968) – український живописець, народний художник України. Член-кореспондент Академії мистецтв СРСР. Нагороджений орденом «Знак Пошани» і медалями.

2 – 60 років тому народився Олександр Олександрович НОРОВ (1965–2015) – творець і художній керівник Чернігівського міського молодіжного народного театру «Ілюмінатор», педагог, поет, режисер, член Національної спілки журналістів України, викладач ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка. Посмертно йому присвоєно звання Почесний громадянин Чернігова.

3 – 150 років тому в селі Сопич Глухівського повіту Чернігівської губернії народився Олександр Петрович ГРЕКІВ (1875–1959) – український військовий діяч, генерал-хорунжий Армії УНР, міністр військової справи УНР. Після поразки Української революції 1917–1920 рр. емігрував до Австрії. У 1948 р. генерала викрали і вивезли до СРСР радянські спецслужби. Засудили на 25 років. Потрапив під амністію 1956 року. Повернувся до Австрії, де й помер.

– 200 років тому народився Микола Олексійович ЛАВРОВСЬКИЙ (1825–1899) – український історик, філолог, педагог. Перший директор НІФІ кн. Безбородька (1875–1882). Засновник наукового друкованого органу «Известия Нежинского историко-филологического института князя Безбородко». Вперше дослідив життя і творчість М. Гоголя ніжинського періоду. Бібліотеці НДУ імені М. Гоголя присвоєно його ім'я.

5 – 125 років тому в с. Олишівка Чернігівського р-ну народився Олександр Васильович САВЧЕНКО-БІЛЬСЬКИЙ (1900–1991) – художник українського зарубіжжя. У 1912 р. переїхав з батьками до Чернігова, де навчався в гімназії та отримав перші уроки малювання у місцевого художника М. Б. Тарловського. Жив і помер у Франції.

– 100 років тому в селі Підлипне поблизу Конотопа Чернігівської губернії (нині Сумської області) народився Анатолій Михайлович ЛИСИЙ (1925–2013) – український лікар та громадський діяч української діаспори у США. Співзасновник та голова Фундації імені І. Багряного. Деякий час проживав у Ніжині.

6 – 120 років тому в с. Хаєнки Ічнянського (нині Прилуцького) р-ну народився Григорій Кирилович САЧЕНКО (1905–1939) – український поет і літературознавець. Автор поетичних збірок. Закінчив Мринський педагогічний технікум у Носівському р-ні. Репресований. Реабілітований посмертно.

9 – 100 років тому народився патріарх Київський і всієї Руси-України ВОЛОДИМИР (Василь Омелянович Романюк) (1925–1995) – борець за незалежність України, політв'язень, богослов, член Української Гельсінської Спілки. Обирався патріархом, маючи титул митрополита Чернігівського і Сумського.

16 – 40 років тому (1985) створено Чернігівський обласний кардіологічний центр.

19 – 195 років тому народився Данило Лукич МОРДОВЕЦЬ (1830–1905) – письменник, історик, етнограф, публіцист. Відвідував Прилуки, Чернігів і с. Дідівці на Прилуччині, де жив М. І. Костомаров. Про свої враження від перебування на Чернігівщині написав нарис «Під небом України».

– 90 років тому в с. Сальне Ніжинського р-ну народився Віталій Михайлович ПРИГОРОВСЬКИЙ (1935–2017) – журналіст, краєзнавець, дослідник життя і творчості О. П. Довженка, випускник НДПІ імені М. Гоголя, редактор міськрайонної газети «Ніжинський вісник» (1985–2000), заслужений журналіст України.

– 75 років тому в Ніжині народився Олександр Степанович САМІЙЛЕНКО (1950–1977) – український поет, навчався в НДПІ імені М. Гоголя, з

якого був виключений у 1972 році за поширення самвидаву і «крамольні» поезії. Через рік закінчив інститут і одержав диплом. Працював коректором у редакції обласної газети «Деснянська правда». Трагічно загинув. Автор посмертної збірки «Земні імена».

20 – 160 років тому народився Петро Федорович ЗАЛОЗНИЙ (1865–1921) – мовознавець, педагог, поет, письменник, громадський діяч, автор першого підручника української мови. З 1908 року жив і працював у Прилуках. Засновник і керівник прилуцької «Просвіти».

22 – 100 років тому в с. Займище Щорського (нині Корюківського) р-ну народився Василь Іванович ПОЛЕВИК (1925–1999) – український хоровий диригент, збирач народних пісень, заслужений працівник культури України, лауреат премій імені Г. Верьовки та Б. Грінченка. Започатковано премію його імені.

*23 – 140 років тому в с. Мала Дівиця на Прилуччині народилася Ольга Опанасівна ПЕТЛЮРА (1885–1959) – український педагог, громадська діячка, дружина глави Директорії УНР С. В. Петлюри і матір емігрантської поетеси Л. Петлюри.

24 – 285 років тому в Сосниці народився Опанас Филимонович ШАФОНСЬКИЙ (1740–1811) – український лікар, історик, громадський діяч, один із засновників епідеміології в Російській імперії, автор книги «Чернігівського намісництва топографічний опис». Жив і помер у Чернігові.

– 70 років тому народився Ростислав Андрійович МУСІЄНКО (1955–2021) – український журналіст та письменник, один із засновників журналу «Літературний Чернігів».

– 85 років від дня народження Володимира Миколайовича БРЕЗМЕ (1940) – чернігівського лікаря-сексопатолога, одного із фундаторів андросексопатології України та Чернігівщини, автора низки наукових праць.

24–25 – 40 років тому (1985) відбулась перша Чернігівська обласна наукова конференція з історичного краєзнавства.

25 – 130 років тому в містечку Березна (нині селище Чернігівського р-ну) народився Григорій Гурійович ВЕРЬОВКА (1895–1964) – український композитор і хоровий диригент, народний артист України, педагог, творець Національного заслуженого академічного українського народного хору, що носить його ім'я, лауреат Державної премії України імені Т. Г. Шевченка.

26 – 200 років тому (1825) відбулося збройне повстання російських дворянських революціонерів проти самодержавства і кріпосництва, в якому взяли участь уродженці Чернігівщини.

30 – 85 років тому в Чернігові народився Анатолій Олександрович ЛИСЕНКО (1940–2020) – генеральний директор ВАТ «Чернігівське підприємство «Хімволокно», голова Чернігівської міської ради, народний депутат України 1-го скликання. Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора.

ЦЬОГО РОКУ

1010 років тому (1015) під Любечем відбулася історична битва між військами князів Ярослава і Святополка.

965 років (1060) з часу зведення Єлецького монастиря в Чернігові.

840 років тому (1185) відбувся похід Новгород-Сіверського князя Ігоря проти половців.

400 років тому (1625) на рештках давньоруських укріплень було відбудовано Батуринську фортецю і засновано м. Батурин.

325 років тому (1700) родиною Лизогубів споруджено дзвіницю Єлецького монастиря в Чернігові.

275 років тому (1750) Батурин знову став гетьманською резиденцією.

270 років тому (1755) з'явилася перша згадка про Чернігівську міську лікарню № 1, основою якої став богоугодний заклад, збудований неподалік від Воскресенської церкви на пожертви. З 1766 р. його стали називати лікарнею.

200 років тому (1825) багатий поміщик О. Г. Кушельов-Безбородько побудував у селищі Макошине Сосницького повіту (нині Корюківського р-ну) першу в Україні цукроварню.

190 років тому (1835) по Десні і Дніпру почали курсувати пароплави. У Чернігові, Новгороді-Сіверському, Острі побудовано великі пристані.

130 років тому (1895) в Чернігові введено вуличне електричне освітлення.

120 років тому (1905) у Ніжині відкрилася народна бібліотека.

КАТАЛОГЪ КНИГЪ
ЧЕРНИГОВСКОЙ
ОБЩЕСТВЕННОЙ БИБЛІОТЕКИ

120 років тому (1905) Чернігівською громадською бібліотекою керувала В. У. Коцюбинська. Цього ж року побачив світ «Каталог книг Черниговской общественной библиотеки», який зберігся до наших днів.

85 років тому (1940) в Чернігові засновано військову авіаційну школу пілотів. У вересні 1945 року школа була перетворена на училище.

85 років тому (1940) утворено Чернігівський обласний інститут удосконалення вчителів.

80 років тому (1945) відкрито Остерський будівельний технікум.

75 років тому (1950) завершено будівництво залізничного вокзалу в Чернігові.

60 років тому (1965) на місці всесвітньовідомої Мезинської палеолітичної стоянки у Коропському районі засновано Мезинський археологічний науково-дослідний музей, названий на честь його засновника – археолога, краєзнавця, художника В. Є. Куриленка.

40 років тому (1985) в Чернігові завершено спорудження низки великих підземних переходів.

20 років тому (2005) Прилуцька міська центральна бібліотека започаткувала премію імені Л. Забашти «Квіт папороті».

10 років тому (2015) вийшла книга «Чернігівська Шевченкіана», яка стала результатом спільного проєкту Чернігівської обласної організації Національної спілки письменників України та ОУНБ імені Софії та Олександра Русових у межах обласної Програми підтримки розвитку інформаційно-видавничої сфери Чернігівщини на 2012–2015 роки. Видання присвячене 200-річчю Т. Г. Шевченка.

ПЕРСОНАЛІЇ

200 років тому на хуторі Мотронівка поблизу Борзни (нині в межах с. Оленівка Ніжинського р-ну) народився Василь Михайлович БІЛОЗЕРСЬКИЙ (1825–1899) – громадський і культурний діяч, учений, педагог, журналіст, один із засновників Кирило-Мефодіївського братства.

200 років тому у Мені народився Павло Савич БРАТИЦЯ (1825–1887), кобзар. Виконував думи, які за ним записали М. Лисенко та В. Горленко.

385 років тому в с. Бірківка на Менщині (нині Корюківського р-ну) народився Василь Андрійович ДУНІН-БОРКОВСЬКИЙ (1640–1702) – козацький політичний діяч, полковник чернігівський, меценат. На його кошти 1675 року відреставровані

та оздоблені собори і монастирі в Чернігові. Одна з вулиць міста названа на його честь.

160 років тому народився Олександр Миколайович ЄФИМОВ (1865–1932) – призабутий кафедральний протоієрей Чернігівського Спасо-Преображенського собору, науковець, невтомний краєзнавець, учасник церковно-історичного краєзнавчого руху кінця XIX – початку XX ст., який виступав за збереження і популяризацію історичної спадщини та церковної старовини Чернігово-Сіверщини.

150 років тому народився Іван Омелянович КОНОВАЛ (Іван Вороньківський) (1875–1925) – письменник, педагог, громадський діяч, збирач народної творчості. Тривалий час мешкав у Чернігові, працював у губернській земській управі. Був активним членом Чернігівської «Просвіти».

350 років тому народився Яків Юхимович ЛИЗОГУБ (1675–1749) – генеральний бунчужний, обозний і наказний гетьман. Разом з братом Семеном спорудив на власні кошти Катеринінську церкву в Чернігові, освячення якої відбулось у 1715 році.

365 років тому в Чернігові народився Павло Леонтійович ПОЛУБОТОК (1660–1724) – чернігівський полковник, наказний гетьман України, загинув у Петропавлівській фортеці за часів Петра I.

220 років тому народився Андрій Іванович СТРАДОМСЬКИЙ (1805–1878) – церковний діяч, викладач, історик Чернігівської єпархії, перший біограф Лазаря Барановича.

100 років тому (1925) етнографиня Марія Олексіївна ФРІДЕ (1889–1955) зробила світлини, на яких зображені предмети побуту та вбрання селян Чернігівщини XX ст. Жінка стала однією з перших науковиць, які досліджували українську етнографію. Жертва радянських репресій проти науковців 1933 року. Реабілітована у 1956 році. Проживала у Німеччині, де померла.

17 ЛЮТОГО
125 років від дня народження І. В. СТРОКУНА (1900–1953)

ХУДОЖНИК, ВЧЕНИЙ, МУЗЕЙНИК

Ісидор Васильович Строкун народився 17 лютого 1900 року в станиці Пашковській Краснодарського краю в сім'ї ремісника і був старшим сином. Всього у родині було семеро дітей. До революції 1917 р. навчався в художній школі. Після служби в червоній армії закінчив Краснодарський художньо-педагогічний технікум за спеціальністю «художник-педагог» і педагогічний факультет музейного відділення Київського художнього інституту, де на той час викладав Казимир Малевич. Ісидор Строкун став його учнем. Вплив засновника супрематизму помітний у багатьох його картинах, хоча працював він у різних техніках і абстрактним мистецтвом не обмежувався. Живопис тривалий час залишався його хобі. Професійна ж діяльність була пов'язана з музейною справою. Після практики у великих музеях країни Ісидор Строкун став співробітником Краснодарського історичного музею і створив заповідник селянського індивідуалізму в рідній станиці Пашковській, який до сьогодні не зберігся.

На початку 1930-х років розпочалася чергова хвиля арештів музейних працівників. Це означало, що період ліберального ставлення й терпимості до краєзнавчого руху закінчився. У роботу музеїв уводилися принцип партійності, класовий підхід, активна участь у вирішенні народногосподарських проблем. Втілювати ці стратегічні завдання судилося І. В. Строкуну, вченому охоронцю Чернігівського державного заповідника, призначеному в 1930 році.

У заповіднику сформували три відділи: історії архітектури та фрескового малярства, охорони пам'яток, антирелігійний і два допоміжні заклади: кабінет з «вивчення відвідувачів» та бібліотеку. До переліку пам'яток заповідника були занесені Борисоглібський собор, Іллінська, П'ятницька, Катеринінська церкви та будинок Мазепи (Полкової канцелярії). І. В. Строкун відзначав занехаяний стан більшості пам'яток, особливо загрозливою була ситуація із дахом Борисоглібського собору та П'ятницької церкви, мурами Катеринінської церкви в Чернігові. Недостатнє фінансування не дозволяло провести повноцінну реставрацію, тому зосередилися на проведенні консервації пам'яток, що увійшли до складу заповідника в 1929 році. Це стосувалося деяких будівель Спаського, Борисоглібського соборів, дзвіниці й Успенського собору Єлецького монастиря та ін. Значна увага приділялася популяризації пам'яток заповідника через місцеву пресу. Впродовж 1930–1931 рр. планувався друк популярних видань про пам'ятки заповідника.

Провідними напрямками наукової та науково-дослідної діяльності були визначені дослідження давньоруських фресок, вивчення архівних матеріалів з історії монастирів та храмів. Проводилася й політосвітня робота. Як фаховий художник, Ісидор Васильович запропонував презентувати в експозиції заповідника популярний на той час стінопис бойчукістів, а також використовувати його при оздобленні бібліотек, науково-просвітницьких і громадських установ.

Набирала обертів боротьба з релігією. За даними відомої дослідниці історії Чернігівського заповідника О. Ванжули, у 1931 р. було замовлено 36 антирелігійних плакатів та 100 антирелігійних гасел для оформлення пам'яток заповідника. Деякі з них у Спаському соборі були прибиті прямо до ікон ампірного іконостаса. Антирелігійні гасла «прикрашали» фасади дзвіниці Колегіуму. До того ж планувалося створення в Чернігові антирелігійного музейного містечка на базі цвинтаря Спасо-Преображенського собору. Ця ідея, на щастя, не була втілена в життя.

Керівництво заповідника намагалося припинити розорення монастирських будівель та інших пам'яток міста. Тоді Ісидора Строкуна вперше взяли під арешт. За словами дочки художника, причиною стали його висловлювання проти влаштування зерносховищ у церквах. Наслідок такої практики – загибель фресок і псування зерна. Під арештом він пробув двадцять днів. Проте на своїй посаді І. В. Строкун залишався недовго. У 1933 році музейний заклад ліквідували.

Ісидор Строкун змушений був покинути Чернігів та оселитися в Сочі, де він одружився і де народилися його дочка і син. На життя заробляв тим, що створював ескізи килимів і писав величезні портрети Сталіна, які не врятували Ісидора Васильовича від другого арешту. У 1939 році його вислали до Якутії за приналежність до «контрреволюційної націоналістичної організації, наклеп на ВКП(б) і радянський уряд». Із заслання Ісидор Васильович повернувся до Чернігова. Згодом переїхав у Краснодар і працював завучем у художньому училищі.

Тавро «ворога народу» І. В. Строкун носив до кінця життя. Помер митець і музейник у 1953 році.

Найбільша виставка його художніх творів була представлена відвідувачам Чернігівського обласного художнього музею імені Г. П. Ґалагана кілька років тому.

ЛІТЕРАТУРА

ВАНЖУЛА О. Амбітні плани та сумні реалії Чернігівського державного історико-культурного заповідника наприкінці 1920-х – на початку 1930-х рр. / Олена Ванжула // Сіверянський літопис. – 2020. – № 4. – С. 113–130.

ВАНЖУЛА О. Чернігівський історико-культурний заповідник: передумови створення та основні напрямки діяльності [наприкінці 1920-х – початку 1930-х рр.] / Олена Ванжула // Карнабідівські читання : зб. наук. пр. – Чернігів, 2019. – Вип. 4. – С. 6–14.

МИСТЕЦЬКА колекція Чернігівського обласного художнього музею імені Григорія Ґалаґана : [альбом] / Черніг. обл. худож. музей ім. Григорія Ґалаґана ; [редкол.: Ю. Ткач (голова) та ін.]. – Чернігів : Вартар, 2019. – 127 с. : кольор. іл., фот.

НОВАК О. Пам'яткоохоронна діяльність на Чернігівщині: основні напрямки та тенденції (1919–1930-ті рр.) / Олександр Новак // Сіверянський літопис. – 2022. – № 5/6. – С. 54–62.

РИГА Д. Чернігівський державний історико-культурний заповідник у 1929–32 роках / Данило Рига // Сіверянський літопис. – 2011. – № 6. – С. 76–81.

РИГА Д. Чернігівський державний історико-культурний заповідник у 1929–1933 роках: невідомі документи з діяльності / Данило Рига // Сіверянський літопис. – 2016. – № 4. – С. 106–115.

1 БЕРЕЗНЯ
20 років тому (2005) започатковано Міжнародну літературну премію імені Г. С. Сковороди «Сад божественних пісень»

ЧЕРНІГІВЦІ – ЛАУРЕАТИ ПРЕМІЇ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ «САД БОЖЕСТВЕННИХ ПІСЕНЬ»

Творчість багатьох чернігівських письменників давно вже вийшла за межі свого регіону. Їх романи, повісті, поетичні збірки, тексти пісень відомі широкому загалу читачів. А літературні премії – один із видів визнання і заохочення за всю творчість загалом, за окремі книги, збірки чи певний період творчості письменника, за розробку окремих тем, проблем і за переклади. За висловом одного із журналістів, «якби не було літературних премій та конкурсів, навряд чи існувало б поняття «відомий письменник».

За роки Незалежності в Україні виникла низка різноспрямованих літературних премій, кожна з яких у свій спосіб впливає на літературну ситуацію. Щорічно вручається близько двох десятків премій, так чи інакше пов'язаних з літературною та письменницькою діяльністю. Всі вони діляться на категорії: міжнародні, державні, всеукраїнського значення, обласні, міські, премії Національної спілки письменників України, премії меценатів, закладів та організацій. Чернігівщина не залишилась осторонь цих важливих змін в українському літературному процесі.

1 березня 2005 року громадська організація «Чернігівський інтелектуальний центр» та Волинське товариство «Світязь» з метою розвитку вітчизняного книговидання і підтримки українських письменників, митців, науковців, журналістів, громадських діячів та меценатів і за сприяння Національної спілки письменників України, Інституту літератури імені Т. Шевченка НАН України та міжнародних громадських організацій заснували Міжнародну літературну премію імені Григорія Сковороди «Сад божественних пісень». З 1 листопада 2014 року співзасновником премії стала Міжнародна літературно-мистецька Академія України, котра об'єднує 170 відомих письменників, перекладачів, журналістів та науковців із 70-ти держав світу.

Лауреатами премії стали чернігівські письменники Тетяна і Сергій Дзюби, К. Москалець, В. Кашка (посмертно), Л. Бондаревич, В. Леус, І. Кулаковська, П. Пиниця, Юлій Коцюбинський (посмертно), Михась Ткач, С. Маринчик, В. Погуляй, Л. Пархоменко, І. Просяник, А. Покришень, Г. Войток, Є. Тютюнник, М. Терещенко, М. Будлянський та ін. Премією відзначені також чернігівські журналісти, громадські діячі, меценати, діячі науки, культури і мистецтва: О. Терещенко (журналістка), В. Хоменко (меценат), О. Биш (актор), О. Шевчук (диригент), В. Кияновський (громадський діяч), Н. Коломієць (докторка юридичних наук) та ін.

У 2023 році Комітет з нагородження премією відзначив Дмитра Мамчура – чернігівського драматурга, у доробку якого близько 10 п'єс, журналіста, літератора, організатора та ідейного натхненника мистецького фестивалю «Седнівські сходини».

Літератор видав та презентував у Чернігові свою книгу поетичних мініатюр «Маргіналії». З 24 лютого 2022 року улюблену творчу роботу, не вагаючись, відклав до Перемоги та пішов захищати рідний Чернігів. Сьогодні він – капітан 21-го окремого стрілецького батальйону ЗСУ і лауреат Міжнародної літературної премії імені Г. Сковороди «Сад божественних пісень» за 2023 рік.

У 2024 році Любов Борисенко, яка живе в селі Нехаївка на Коропщині, удостоєна премії за книги поезії і прози «Ранкова кава в альтанці» та «Сонячні зайчики». Працювала в школі вчителькою української мови і літератури. Дебютувала збіркою поезій «Пори душі», які присвячені рідному Коропському краю, дорогим та близьким людям. Вона є членом творчого клубу «Первоцвіти Коропщини».

Кожний з чернігівських літераторів, відзначених цією премією, люди, безперечно, наділені талантом. Думається, що Г. С. Сковорода міг би їм сказати: «Нехай ваші дії будуть керовані любов'ю, а ваші слова будуть наповнені добротою».

ЛІТЕРАТУРА

НАЗАРЕНКО В. Стилет і стилос: Дмитро Мамчур змінив перо на автомат [Електронний ресурс] / Віталій Назаренко // Чернігівщина. Інформаційний портал. – Режим доступу: https://che.cn.ua/index.php/all-news/item/7492-stylet-i-stylos-dmytro-mamchur-zminyv-pero-na-avtomat

НАЗВАНІ лауреати Міжнародної літературної премії імені Григорія Сковороди «Сад божественних пісень» за 2021 рік // Українська літературна газета. – 2021. – 17 серп. – С. 5.

Серед лауреатів – Н. Коломієць (докторка юридичних наук, професорка Національного університету «Чернігівська політехніка»).

НАЗВАНО імена лауреатів Міжнародної літературної премії імені Григорія Сковороди «Сад божественних пісень» за 2020 рік [Електронний ресурс] // НСПУ – 2020. – 20 серп. – Режим доступу: https://nspu.com.ua/novini/nazvano-imena

Серед лауреатів – С. Божок (журналістка, письменниця, Корюківка), Є. Тютюнник (журналістка, письменниця, Чернігів).

НОВІ лауреати Міжнародної літературної премії імені Григорія Сковороди // Українська літературна газета. – 2023. – 3 серп. – С. 5.

Д. Мамчур (поет, драматург, журналіст, воїн, Чернігів).

ОГОЛОШЕНО імена лауреатів премії ім. Григорія Сковороди «Сад божественних пісень» за 2019 рік [Електронний ресурс] // Буквоїд. – 2019. – 8 серп. – Режим доступу: http://bukvoid.com.ua/events/premii/2019/08/08

Т. Сидоренко (письменниця, Ніжин), М. Будлянський (журналіст, письменник, Чернігів), М. Тищенко (фотожурналіст, Чернігів), М. Терещенко (прозаїк, Ічня).

СЛАПЧУК В. Лауреати міжнародної літературної премії імені Григорія Сковороди «Сад божественних пісень» за 2024 рік [Електронний ресурс] / Василь Слапчук // Чернігівщина. Інформаційний портал. – Режим доступу: https://che.cn.ua/index.php/different/blogs/item/9467-laureaty-mizhnarodnoi-literaturnoi-premii-imeni-hryhoriia-skovorody-sad-bozhestvennykh-pisen-za-2024-rik

Л. Борисенко (письменниця, с-ще Короп).

СЛАПЧУК В. Наші земляки в «Саду божественних пісень» / Василь Слапчук // Деснянська правда. – 2018. – 2 серп. – С. 4.

Г. Войток (письменник, Бобровиця), В. Колоша (меценат, с. Піски Бахмацького (нині Ніжинського) р-ну), В. Булах (меценат, с. Курінь Бахмацького (нині Ніжинського) р-ну).

30 БЕРЕЗНЯ
100 років від дня народження Л. М. ПАШИНА (1925–2004)

ДИРИГЕНТ І ХОРМЕЙСТЕР

Леонід Миколайович Пашин народився 30 березня 1925 р. в селі Ношино Абанського району Красноярського краю в селянській родині. Що спонукало сім'ю Пашиних у 1928 р. оселитися в місті Гуляйполе Запорізької області, а в 1937 р. перебратися до міста Оріхова теж на Запоріжжі, невідомо. На жаль, відсутні доступні дані про батьків майбутнього музиканта і можливих братів і сестер, про шкільні роки, про те, як формувався світогляд Леоніда та яким він був. З небагатьох літературних джерел вимальовується прогалина в його біографії між 1937 і 1951 роками.

Лише з 1951 р. можна простежити творчий шлях Л. М. Пашина, коли він закінчив Іркутське музичне училище по класу тромбона і приїхав до Чернігова. Пізніше отримав знання у Всесоюзному юридичному заочному інституті та на диригентсько-хоровому факультеті Київської консерваторії. У 1951 р. при місцевій фабриці первинної обробки вовни заснував хор «Десна», з яким здійснив записи на грамплатівку фірми «Мелодія» «Ми з України». Незмінно керував ним упродовж 25 років. За його керівництва хор здобув звання «заслужений народний». Викладав у Чернігівському музичному училищі імені Л. М. Ревуцького та Чернігівському педагогічному інституті імені Т. Г. Шевченка. Учитель кобзаря, лірника, співака, лауреата Національної премії імені Т. Г. Шевченка, народного артиста України Василя Нечепи.

У 1969 р. Леоніду Миколайовичу було присвоєно звання заслуженого артиста України.

У репертуарі хору «Десна» були пісні, написані Леонідом Пашиним на слова чернігівських поетів Кузьми Журби і Петра Зуба «Дума про землю Чернігівську», «Верби-верби», «Придеснянська веснянка», оброблені ним українські народні пісні «Ой ти місяцю», «Ой у лісі під дубком» та інші, його композиція «Деснянський гопак із піснями», вокально-хорова композиція «Розливається Десна», яка стала справжньою подією в місті й області. Відомий український хормейстер Павло Муравський, прослухавши програму хору «Десна», високо оцінив спів, гарний м'який звук, чистоту інтонування.

Всі, хто близько знав Леоніда Пашина, відзначали його щирість, відвертість, глибоке знання справи, бажання творити і бути потрібним людям. Знання рідної пісні, фольклору, велика пошукова робота із залучення в ансамбль кращих співаків, здебільшого аматорів з глибинки, – саме це дало можливість Леоніду Миколайовичу створити унікальний колектив. Його ставили поруч із Григорієм Верьовкою як одного з першопрохідників, які вивели народний хоровий побутовий спів на професійний рівень.

Чернігівський період виявився плідним для Леоніда Пашина. Крім хору «Десна», він створив і керував ансамблем бандуристів упродовж 1976–1980 рр. А потім обставини склалися так, що Леонід Миколайович Пашин переселився до Криму, в село Славне Роздольненського району. У 1980–1982 рр. – організатор і керівник ансамблю пісні і танцю «Славноцвіт». Проте це тривало недовго. За три роки Леонід Пашин переїхав до Луцька, де став диригентом-хормейстером Волинського народного хору, а пізніше – керівником хору Луцького міського Будинку культури.

Леонід Пашин пішов за світи 7 серпня 2004 р. в м. Луцьку. У Чернігові його пам'ятають і вшановують. 1 вересня 2011 р. на фасаді будинку, де він жив, відкрито меморіальну дошку, виготовлену скульптором із Закарпаття М. Беленем на кошти кобзаря-лірника В. Нечепи. Одна з вулиць міста названа на

честь Л. М. Пашина. Насичене творче життя створеного ним заслуженого аматорського народного хору України «Десна» (художній керівник М. Олексієнко), триває.

ЛІТЕРАТУРА

ПАШИН Леонід Миколайович (30.03.1925–7.08.2004) – диригент, композитор, педагог, заслужений артист УРСР // Українська музична енциклопедія. – Київ, 2018. – Т. 5. – С. 115–116.

КРОХА Д. Очередной успех «Десны» : и снова при полном аншлаге прошел концерт заслуженного народного хора Украины «Десна» / Дмитрий Кроха // Деснянка. – 2014. – № 2 (9 січ.). – С. 6.

НЕЧЕПА В. Хормейстер з великої літери / Василь Нечепа // Культура і життя. – 2005. – 15 черв. – С. 4.

СОКОЛ С. Музичний архітектор «Десни» / Світлана Сокол // Деснянська правда–вільна. – 2010. – 25 берез. – С. 1, 9.

ПОДАРУНОК від учня // Сіверщина. – 2011. – 8 верес. – С. 3.

Відкриття пам'ятної дошки у Чернігові, на будинку, де жив Л. Пашин.

ЩЕРБОНОС В. Витоки співучої «Десни» / Василь Щербонос // Деснянська правда. – 2015. – № 24 (15/18 черв.). – С. 7.

3 ТРАВНЯ
125 років від дня народження М. Ф. ЯКОВЧЕНКА (1900–1974)

БЛАЗЕНЬ ІЗ СІРИМИ ОЧИМА

Микола Федорович Яковченко народився 3 травня 1900 р. у Прилуках Полтавської губернії (нині Чернігівської області) в сім'ї помічника керуючого астраханським рибним промислом. Крім нього в родині було ще четверо дітей. Микола закінчив Друге Прилуцьке вище початкове училище імені Кислих. Підлітком захопився художньою самодіяльністю. Дебютував на аматорській сцені в Прилуках, після чого перейшов до трупи театру Пилипа Хмари, на той час російського, згодом українського, потім радянського.

З 1927 р. – актор Київського академічного українського театру імені І. Франка (з перервами). Запросив його головний режисер театру Гнат Юра та відразу запропонував роль у виставі «Сон літньої ночі». У театральному сезоні 1928–1929 рр. відбулися гастролі в тодішній столиці Харкові. Столична преса відзначила його майстерність гротеску у виставі «Ділок». Грав з великим успіхом Микола Яковченко й у виставах за п'єсами І. Микитенка.

У 1931 р. актор переїхав до Харкова, де грав на сцені Театру Революції, а згодом на запрошення Леся Курбаса перейшов до Харківського театру імені Т. Шевченка та одружився з красунею, актрисою Тетяною Євсеєнко. Невдовзі подружжя мало двох доньок – Ірину та Юнону. На жаль, у 1946 р. дружина актора передчасно померла від тяжкої хвороби, залишивши сиротами двох дітей. Сімейний побут родини ліг на плечі старшої доньки

Яковченка – 13-річної Ірини. Втрата дружини стала для актора важким ударом. Він більше не одружився.

У 1932–1933 рр. Микола Федорович був задіяний майже у всіх виставах Харківського театру. Однак у 1934 р. Яковченко повернувся до Києва. Гнат Юра прийняв його на посаду «актора вищої категорії». Відіграв прем'єру та до 100 вистав «Платона Кречета» О. Корнійчука.

Микола Яковченко був військовозобов'язаним громадянином, тому восени 1939 р. став учасником радянсько-фінської війни. З фронту повернувся у квітні 1940 р. Влаштувався до Київського державного театру музичної комедії. Тоді ж О. Корнійчук переконав його повернутися до театру імені І. Франка, де проходили репетиції п'єси драматурга «В степах України». У цій виставі Яковченко зіграв роль Довгоносика, яка принесла йому визнання талановитого комедійного актора.

Під час війни 1941–1945 рр. Микола Федорович перебував у складі фронтових бригад. Театр і його родина були евакуйовані до Семипалатинська. У 1943 р. М. Яковченко став заслуженим артистом. У 1944 р. разом із сім'єю повернувся до Києва. У театрі почалися складнощі з приходом нового керівництва.

Тим не менше, він грав на сцені і знімався в кіно: «За двома зайцями», «У ніч перед Різдвом», «Королева бензоколонки», «Максим Перепелиця», «Дід лівого крайнього» та ін. У 1966 р. в Чернігові та Седневі відбувалися зйомки епізодів фільму «Вій», у яких Яковченко зіграв одну з ролей. Його голос став візитівкою гумористичної радіопередачі «Від суботи до суботи», в якій брала участь дочка Яковченка – Юнона. У 1970 р. Миколі Федоровичу було присвоєно звання народного артиста України.

За чотири роки Миколи Яковченка не стало. Він помер під час операції з видалення апендициту. Останніми словами актора перед смертю були: «Клоун іде на манеж». Похований у Києві на Байковому кладовищі. У Прилуках споруджено пам'ятник артисту та створено мурал на одному з будинків. Є в місті й вулиця на честь Миколи Яковченка.

ЛІТЕРАТУРА

ВІВАТ, Яковченко! Віват прилучани! : [відкриття у Прилуках 17 травня 2008 р. Театральної площі і на ній – пам'ятника народному артисту України М. Ф. Яковченку] // Деснянська правда. – 2008. – 22 трав. – С. 10.

ГОРЛАЧ Л. Яковченко з нами. Таким був девіз справді народного свята, яке відбулося в Прилуках – місті народження славетного українського сміхотворця / Леонід Горлач // Отчий поріг. – 2008. – № 6 (черв.). – С. 3 : фот.

ГРИГОРЕНКО О. Миколин ярмарок / Орися Григоренко // Прилуки. Фортеця. – 2009. – № 3 (трав.). – С. 24–31.

Свято у Прилуках, присвячене М. Ф. Яковченку.

ДМИТРЕНКО Н. Батько Проні Прокопівни і Максима Перепелиці [М. Яковченко] / Н. Дмитренко // Прилуки. Фортеця. – 2008. – № 1. – С. 22–26 : іл.

ЖЕЖЕРА В. Микола Яковченко / Віталій Жежера. – Київ : Музична Україна, 2011. – 230 с. : іл.

КЛОЧКО О. Яковченко / Олена Клочко // Прилуки. Фортеця. – 2010. – № 5 (верес.). – С. 56–63 : фот.

Нарис про дитинство та юність видатного актора.

МАТЯШ І. Блазень із сумними очима / І. Матяш // Вітряк: літ.-краєзнав. альманах. – Київ, 2008. – Вип. 5. – С. 161–169.

СМІХОТВОРЕЦЬ Микола Яковченко / Т-во «Черніг. земляцтво», Ген. дирекція Київ. міськради з обслуг. інозем. представництв ; [авт.-упоряд. І. Б. Матяш]. – Київ : [б. в.], 2005. – 190 с. : фот.

ЧЕПЕЛИК В. За кожним пам'ятником – своя історія: [народний художник України про роботу над пам'ятником народному артисту України Миколі Яковченку у Прилуках] / Володимир Чепелик; записав І. Павлюченко // Сіверщина. – 2008. – 15 трав. – С. 15.

8 ТРАВНЯ
День пам'яті та перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939–1945 років

«ОЦІНІТЬ НАШУ ЖЕРТВУ І ПАМ'ЯТАЙТЕ ПРО НАС»

У 1933 році Гітлер став рейхсканцлером Німеччини. За його дорученням професор Конрад Майєр, доктор Ерхард Ветцель (обидва співробітники оперативного штабу райхсляйтера Альфреда Розенберга) з двома есесівськими установами у 1940 році розробили план «Ост». Цей документ передбачав, що території України повністю заселятимуться німцями у найближчі двадцять років. Виселенню, тобто знищенню, планувалося піддати 25 мільйонів жителів України.

22 серпня 1941 р. Гітлер схилився до остаточного рішення не проводити на даний момент жодних операцій відносно Москви та Ленінграда, а терміново захопити Україну і Крим. На кінець 1942 року під німецькою окупацією опинилися практично всі українські області, на території яких, за переписом населення 1939 року, проживало 41 млн осіб.

9 вересня 1941 р. 2-га німецька армія захопила Чернігів. Розпочався дворічний період нацистської окупації стародавнього міста. До кінця вересня 1941 року вся Чернігівська область була окупована. Слідом за передовими частинами вермахту входив підрозділ айнзацгрупи СС і розпочиналась фаза «варваризації засобів ведення війни», як образно висловився американський вчений О. Бартов. Було встановлено режим людиноненависті і насильства. Так, наприкінці 1941 року статистичне бюро

Чернігівської міської управи підбило підсумки обліку населення. Станом на 1 січня 1942 року в Чернігові було зареєстровано 30 тис. жителів. За переписом населення 1939 року у місті проживало 67 356 громадян різних національностей.

На окупованій території Чернігівської області було 5 в'язниць. Спочатку у в'язниці Чернігова утримувалося 600–700 арештантів, серед них партизани, підпільники, громадяни, яких підозрювали у нелояльності до окупаційної адміністрації. У грудні 1942 року чисельність арештантів перевищила 2 тис. осіб. У період нацистської окупації знищено понад 10 тис. в'язнів Чернігівської тюрми.

У Чернігові та Новгороді-Сіверському окупанти влаштували табори радянських військовополонених і цивільних. У Прилуках і Щорсі – єврейські гетто. У Подусівському таборі СД на території Чернігова утримувались поруч із дорослими діти від двох років. Блакитнооких і білявих хлопчиків відбирали для подальшого вивезення до Німеччини. Вчили німецької мови, одягали у форму гітлерюгенда.

Після визволення Чернігівської області у вересні – жовтні 1943 року було з'ясовано масштаби насильства над цивільним населенням у зоні німецької військової адміністрації. Так, лише у Чернігові виявлено 38 ям-могил. У міському парку м. Щорс (нині м. Сновськ) – 30 ям-могил, у яких було поховано 3028 осіб. Ще 20 поховань знаходилося у сусідньому з парком лісі. У Сосницькому районі розстріляли і зарубали шаблями 1632 особи. Умертвили пацієнтів Чернігівської психіатричної лікарні. Нацисти знищили понад 100 житлових будинків у селі Озеряни Варвинського району, а жителів зігнали в один з сараїв і заживо спалили. Така ж трагедія сталася в Срібному, Корюківці, селах Козари Носівського, Ведильцях Чернігівського районів – всього 57 населених пунктів знищено вогнем. У примусовому порядку вивезено до Німеччини 41577 осіб.

У 1944 році відбулися судові процеси над тими, хто здійснював масові розстріли людей у Чернігівській тюрмі та вбивав дітей-інвалідів у Домницькому дитячому будинку на Менщині.

Судили колаборантів, які виконували злочинні накази окупантів. У листопаді 1947 р. відбувся також публічний судовий процес над офіцерами 105-ї угорської армії, що були причетні до масових убивств населення на території 12 районів Чернігівщини. Пошук військових злочинців тривав майже сорок років.

Друга світова війна тривала 6 років і один день – з 1 вересня 1939 року по 2 вересня 1945 року. Про масштаб втрат свідчить зменшення чисельності населення України з 41 млн 657 тис. осіб на червень 1941 року до 27 млн 382 тис. осіб на початок 1945 року. Що стосується Чернігівщини, то відома статистична таблиця з даними на 1 листопада 1943 року – 752241 особа у 22 районах та 3 містах обласного підпорядкування. Порівняймо з 1 липня 1941 р. – 1041322 особи населення області. За цифрою 289 081 – людські долі.

«З-поміж усіх народів, які опинилися під владою Німеччини, – писав Вінстон Черчілль, прем'єр-міністр Великої Британії, – чи не найбільше постраждав український. Але, разом з тим, він ціною мільйонів своїх представників зробив величезний внесок у перемогу над нею».

ЛІТЕРАТУРА

ЖУРАВЛЕВА Т. Холокост на Черниговщине. 1941–1943 годы : по материалам архивного дела № 1289 Государственного отраслевого архива Службы безопасности Украины / Татьяна Журавлева // Євреї Лівобережної України. Історія та культура : матеріали XV Міжнар. наук. семінару. – Чернігів, 2020. – С. 132–151.

ЇХ пам'ятатиме Сосниччина / [упоряд. М. Малиш]. – Київ : КВІЦ, 2021. – 909 с.

У книзі зібрано майже 3000 історій сосничан – учасників Другої світової війни.

КНИГА скорботи України. Чернігівська область / [редкол.: І. О. Герасимов (голова) та ін.]. – Чернігів : Деснянська правда, 2003. – 479 с.

ЛЕП'ЯВКО С. Чернігів у роки війни (1941–1943) / Сергій Леп'явко. – Чернігів : Лозовий В. М., 2011. – 63 с. : іл.

ЛІТОПИС доль та днів минулих. Кн. 3. Про бойові нагороди воїнів-земляків. Ч. 2 / [упоряд.: Г. Г. Адруг-Дараган, А. Л. Курданов]. – Чернігів : Лозовий В. М., 2020. – 462, [1] с. : фот.

Воїни Другої світової війни Чернігівського р-ну.

НАСИЛЬСТВО над цивільним населенням. Чернігівська область : документи органів держбезпеки. 1941–1943 / авт.-упоряд.: В. Васильєв, Т. Гапієнко, О. Лисенко, Р. Подкур; наук.-допоміжна робота І. Славнюк. – Київ : Захаренко В. О., 2019. – 536 с.

ОНИЩУК К. Корюківська трагедія: як вижили живі? / Катерина Онищук // Сіверянський літопис. – 2019. – № 2. – С. 132–136.

СПАЛЕНІ села і селища Чернігівщини в 1941–1943 роках: злочини проти цивільного населення : зб. док. і матеріалів / Черніг. облдержадмін. [та ін.] ; [упоряд.: С. В. Бутко, О. В. Лисенко ; відп. ред. Р. І. Пилявець]. – Чернігів : Десна Поліграф, 2013. – 223 с.

СТУДЬОНОВА Л. В. Битва за Чернігів 1941. Щоденники війни / Людмила Студьонова // Сторінки воєнної історії України. – 2021. – Вип. 24. – С. 148–159.

СТУДЬОНОВА Л. Зондерштаб «Р» як особливий відділ Абверу та його резидентури на Чернігівщині : (на матеріалах «Карної справи № 1683» Архіву УСБУ в Чернігівській області) / Людмила Студьонова // Сіверянський літопис. – 2019. – № 6. – С. 118–128.

ЧЕРНІГІВЩИНА в роки нацистської окупації: док. і матеріали / упоряд.: О. Б. Коваленко, Р. Ю. Подкур, О. В. Лисенко. – Чернігів : Лозовий В. М., 2013. – 496 с.

11 ТРАВНЯ
65 років тому (1960) в Чернігові утворено Національний університет «Чернігівська політехніка»

ВИШ, ЯКИЙ ГОТУЄ КВАЛІФІКОВАНИХ СПЕЦІАЛІСТІВ

11 травня 1960 року в Чернігові було відкрито загальнотехнічний факультет Київського політехнічного інституту з заочною формою навчання. На перший курс було прийнято 175 студентів, з якими працювали 20 викладачів. Декан факультету – Євген Григорович Калита. Для навчального закладу виділили Будинок губернатора – історична пам'ятка. Створювались необхідні кабінети і лабораторії. Здійснювалося будівництво гуртожитку для студентів денної форми навчання, прийом яких відбувся в 1962–1963 навчальному році за трьома спеціальностями. Було прийнято 150 осіб.

1 вересня 1965 року загальнотехнічний факультет реорганізували у Чернігівську філію Київського політехнічного інституту з трьома факультетами: механічний, технологічний і загальнотехнічний. Директор – Є. Г. Калита. До кінця вісімдесятих років XX ст. у філії підготовлено понад 10 тисяч спеціалістів. У навчальному закладі працювали 126 викладачів, серед яких 13 докторів наук і професорів, 70 кандидатів наук і доцентів.

На базі Чернігівської філії КПІ 10 вересня 1991 року утворено Чернігівський технологічний інститут, ректором якого став доктор технічних наук, професор Олександр Іванович Денисов. У 1991–1992 навчальному році в інституті навчалося 1919 студентів. 1994 року відкрито інженерно-економічний факультет.

Тоді ж проведено ліцензування і акредитацію вишу, внаслідок чого він отримав IV рівень акредитації.

А далі відбулися наступні події: 1999 рік – на базі інституту утворено Чернігівський державний технологічний університет; 2011 рік – до університету приєднали Чернігівський державний інститут права, соціальних технологій і праці, який з 2014 року отримав назву Навчально-науковий інститут права і соціальних технологій; 2013 рік – університет перейменований на Чернігівський національний технологічний університет; 2019 рік – університет став Національним університетом «Чернігівська політехніка», одним з престижних українських вишів.

У рейтингу вищих навчальних закладів 2019 року, складеному на основі бази даних SciVerse Scopus, знайшлося місце лише для одного вишу з Чернігова – Національного технологічного університету. Політех став 43-м в Україні. Станом на січень 2022 року університет займав 60 місце в Україні і 6154 у світі у вебометричному рейтингу університетів світу.

У політехніці проводяться фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави. Університет бере участь у різних освітньо-наукових проєктах, які сприяють тісним контактам з колегами Лодзинської політехніки в Польщі, Економічної академії імені Д. А. Ценова в Болгарії, фахівцями Норвегії. Працюють чотири спеціалізовані вчені ради, які мають право прийняття до розгляду та проведення захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата і доктора наук.

14 березня 2022 року під час облоги Чернігова будівлі університету постраждали від обстрілу із важкої артилерії російськими військами. Усе повторилося 17 квітня 2024 року, коли рашисти здійснили удар по Чернігову, внаслідок чого зіпсовано було центральний корпус Чернігівської політехніки. Викладачі і студенти вишу працюють на перемогу. Спільно з

чернігівським ІТ-кластером провели акцію – збір ноутбуків для військових, а також створили автоматизовану систему оповіщення, яка у разі повітряної тривоги відмикатиме двері в укриттях. Праця у напрямку допомоги армії і тилу триває.

ЛІТЕРАТУРА

ВЕРБИЦЬКА Г. Інтеграція у європейський простір – через науку та освіту / Ганна Вербицька ; спілкувалася В. Лобановська // Чернігівські відомості. – 2015. – 17 черв. – С. 18.

Бесіда з Г. Вербицькою – фахівцем із міжнародного співробітництва Чернігівського національного технологічного університету (ЧНТУ).

ДОВІЧНІ стипендії – трьом професорам-землякам // Сім днів. – 2023. – № 41 (12 жовт.). – С. 3 : фот.

Кабмін призначив довічні наукові стипендії 118 професорам і доцентам закладів вищої освіти України. Серед них: Н. Бойко – Ніжинський державний університет імені М. Гоголя; Г. Болотов – Національний університет «Чернігівська політехніка»; О. Коваленко – Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка.

ДРОЗДОВА К. Ноутбуки для військових / Катерина Дроздова // Гарт. – 2023. – № 7 (16 лют.). – С. 6 : фот.

Спільна акція чернігівського ІТ-кластера і Національного університету «Чернігівська політехніка» – збір ноутбуків для військових.

ДРОЗДОВА К. Повернувся в політех / Катерина Дроздова // Гарт. – 2023. – № 18 (4 трав.). – С. 3.

Колишній міністр освіти і науки України С. Шкарлет повернувся на роботу, на посаду першого проректора в Національний університет «Чернігівська політехніка».

ДРОЗДОВА К. Система оповіщення від «Чернігівської політехніки» / Катерина Дроздова // Гарт. – 2023. – № 26 (29 черв.). – С. 7.

Студенти і викладачі Національного університету «Чернігівська політехніка» створили автоматизовану систему оповіщення, яка у разі повітряної тривоги відмикатиме двері в укриттях.

ІЛЛЄНКО А. Чернігів крізь призму бачення молодих дизайнерів / Аня Іллєнко // Деснянська правда. – 2019. – № 43 (7 листоп.). – С. 13.

У бібліотеці ЧНТУ відкрито виставку картин перших дизайнерів спеціальності «Дизайн середовища», яка розпочала діяльність два роки тому на кафедрі промислового і цивільного будівництва.

КАЛИТА Євген Григорович : біобібліогр. покажч. / уклад. Н. С. Лузіна. – Чернігів : РВВ ЧДТУ, 2013. – 22 с. – (Серія біобібліогр. покажч. «Історія ЧДТУ в особистостях»).

КАРАСЬ С. Вітаємо випускників проекту «Україна – Норвегія»! / Сергій Карась // Деснянська правда. – 2019. – № 22 (6 черв.). – С. 3.

У Чернігівському національному технологічному університеті вручили дипломи учасникам проєкту «Україна – Норвегія».

МЕЛЬНИК О. Є. Інноваційні підходи в організації роботи центру гендерної освіти Чернігівського національного технологічного університету / О. Мельник // Жінки Чернігівщини: історія і сучасність. Імплементація гендерної рівності у реформу децентралізації у Чернігівській області : матеріали XII обл. наук.-практ. конф. (Чернігів, 7 лют. 2019 р.). – Чернігів, 2019. – С. 59–62.

ПОЛИТЕХ – 43-й в Украине // Семь дней. – 2019. – № 19 (9 мая). – С. 5.

У рейтингу вищих навчальних закладів, складеному на основі бази даних SciVerse Scopus, знайшлося місце лише для одного вишу з Чернігова – Національного технологічного університету.

11 ВЕРЕСНЯ
70 років від дня народження С. О. ПАВЛЕНКА (1955)

ШУКАЧ ІСТОРИЧНОЇ ПРАВДИ ПРО ІВАНА МАЗЕПУ

Сергій Олегович Павленко народився 11 вересня 1955 року в Луцьку в родині агронома і вчительки біології та німецької мови. Трирічним хлопчиком разом з батьками переїхав до села Дягова Менського (нині Корюківського) району на Чернігівщині. Тут закінчив середню школу і вступив на філологічний факультет (українське відділення) Київського університету імені Т. Г. Шевченка. Здобув спеціальність філолога, викладача української мови і літератури. Трудовий шлях починав у школі, а у 1991 році закінчив Київський інститут політології та соціального управління. Одержав фах політолога і право викладати соціально-політичні дисципліни у вищих та середніх навчальних закладах.

Пізніше став працювати журналістом, талановитим журналістом! Працював на різних посадах у газетах Чорнобиля, Катеринополя на Черкащині та Бобровиці Чернігівської області. У 1987–1991 роках був головним редактором Чернігівської обласної молодіжної газети «Комсомольський гарт». З 1992 року газета змінила назву на «Гарт». То був період налагоджування читацьких зв'язків Сергія Олеговича з сектором, згодом з відділом краєзнавства ОУНБ імені В. Г. Короленка (тепер імені Софії та Олександра Русових). Хоча тоді краєзнавство, якому приділяли значну увагу його попередники, не дуже цікавило Павленка. Він хотів робити сучасну молодіжну газету.

Сергій Павленко виявився редактором міцної волі і перебудував творчий процес редакції. Зробив газету тижневиком, змінивши її формат. Тираж значно зріс. До того ж перебудова і гласність внесли зміни й у світогляд редакції. Публікувалися статті на теми, які раніше були заборонені. Наприклад, про Степана Бандеру.

А потім власкор новоствореної у 1991 році газети Верховної Ради «Голос України» Сергій Павленко підхопив «хворобу», назва якій краєзнавство. Поступово він захопився Гетьманщиною, Батурином та Іваном Мазепою, написав низку наукових статей для збірників і часописів, видав кілька монографій. Початкові пошуки робив у відділі краєзнавства бібліотеки. Працював з каталогом і наявними літературними джерелами.

Зав'язалися стосунки з істориками і краєзнавцями. Як журналіст і дослідник Сергій Олегович добре розумів їхнє бажання мати власний часопис для публікацій доробку місцевих дослідників. Його пропозицію підтримала чернігівська влада, і в 1995 році Сергій Павленко очолив журнал «Сіверянський літопис», нині відомий і авторитетний далеко за межами України. У той час редактор С. Павленко надавав можливість бібліотекарям публікувати рецензії та інформації про нові книги краєзнавчого змісту. Ставлення до авторів було толерантим та уважним. Сергій Олегович з увагою підходив до кожного надісланого матеріалу. Адже рукописи не рецензуються і не повертаються, а публікуються, якщо відповідають статуту часопису.

Виконанням обов'язків редактора Сергій Павленко не обмежувався. Роками він здійснював і здійснює титанічну роботу задля того, аби повернути українцям добре ім'я гетьмана Івана Мазепи і пояснити «важкі» питання взаємин України і Росії. У творчому доробку Сергія Олеговича понад двадцять книг-досліджень доби Гетьманщини. Він також упорядник важливих збірників документів часів гетьмана Мазепи.

Визнаний у науковому співтоваристві історик-мазепознавець, дослідник Гетьманщини, Сергій Павленко ще й шеф-редактор «Сіверянського літопису», заслужений журналіст України,

лауреат премій імені Б. Грінченка, І. Мазепи, М. Коцюбинського, В. Стуса, Л. Глібова, Самійла Величка і відзначений Хрестом Івана Мазепи. Попереду у Сергія Олеговича Павленка багато дослідницької роботи і відкриттів.

ЛІТЕРАТУРА

Твори

ПАВЛЕНКО С. О. Іван Мазепа. Прижиттєві зображення гетьмана та його наближених / Сергій Павленко. – Київ : Мистецтво, 2018. – 207 с. : іл.

ПАВЛЕНКО С. Україна доби Івана Мазепи. 1708–1709 роки в документальних джерелах / Сергій Павленко. – Київ : Мистецтво, 2019. – 496 с. : іл.

ПАВЛЕНКО С. Іван Мазепа. Догетьманський період / Сергій Павленко. – Київ : Мистецтво, 2020. – 262, [1] с.

ПАВЛЕНКО С. Гетьман Іван Мазепа. Перше п'ятиріччя правління / Сергій Павленко. – Київ : Мистецтво, 2021. – 320 с.

ПАВЛЕНКО С. До питання про день народження гетьмана Івана Мазепи: 20 березня чи 11 вересня? / Сергій Павленко // Батуринська старовина : зб. наук. пр. – Чернігів, 2020. – Вип. 8. – С. 32–40.

МАЗЕПИНА Атлантида. Творча спадщина доби 1687–1709 рр. / упоряд., [вст. ст., біогр. довід.] С. Павленко. – Київ : Мистецтво, 2021. – 503, [1] с. : іл.

Публікації про С. О. Павленка

БОГУСЛАВСЬКА А. Початок кінця : [рец. на книгу С. Павленка «Оточення гетьмана Мазепи: соратники та прибічники»] / А. Богуславська // Книжник- Review. – 2005. – № 8/9. – С. 40–41.

НОВА книга Сергія Павленка про гетьмана Мазепу [«Україна доби Івана Мазепи. 1708–1709 роки в документальних джерелах»] // Світ-інфо. – 2020. – № 166 (9 січ.). – С. 13.

РОМАНЮК О. Співець Дягови та Івана Мазепи / О. Романюк // Наше слово. – 2014. – 14 берез. – С. 4.

ТРАВКІНА О. [Рецензія на кн. : Мазепина Атлантида. Творча спадщина доби 1687–1709 рр. / упоряд. Сергій Павленко. – Київ : Мистецтво, 2021. – 503 с. : іл.] / Ольга Травкіна // Сіверянський літопис. – 2023. – № 5. – С. 158–160.

СЕРГІЙ Олегович Павленко : (біобібліогр. покажч.) / уклад. І. Я. Каганова ; наук. ред. О. Б. Коваленко ; відп. за вип. П. В. Грищенко. – Чернігів, 2006. – 30 с. – («Історики та краєзнавці Чернігівщини»; Вип. 8).

23 ВЕРЕСНЯ
125 років від дня народження А. В. КАЗКИ (1890–1929)

ДИВОВИЖНО СОВІСНИЙ І ЩИРИЙ ПОЕТ

Аркадій Васильович Казка народився 23 вересня 1890 року в Седневі Чернігівського району у багатодітній родині сільського шевця. Навчався в Чернігівському реальному училищі, Київському комерційному інституті, звідки за революційну діяльність був виключений і висланий до Саратова. У 1917 році закінчив Саратовський університет. Працював креслярем Чернігівської земської управи, утримуючи трьох сестер і племінницю. Писав вірші, ходив на літературні «суботи» до Михайла Коцюбинського разом з Павлом Тичиною, який називав його «мій друг – Аркадій Казка», бо вважав, що не був би тим, ким став, якби не дружба з Аркадієм.

Революційні події 1917 року Аркадій Казка зустрів захоплено, бо повірив у відродження України. Тоді ж зустрів своє кохання, і в 1918 році одружився. Разом з дружиною Ганною Павлівною вчителював у сільських школах на Київщині. Поезії Аркадія Казки публікувалися в київських і харківських часописах. Поет шукав власні нові стежки. Йому не подобалося висловлювати думки «в лоб», тобто – писати віршовані пропагандистські рядки. Уже в 1925 році літературні критики відзначали, що Аркадій Казка втік від життя і впав в ідеалістичний екстаз. Цього ж року поет з дружиною та двома синами виїхали до Одеси. Вчителював, писав вірші, перекладав.

У 1929 році Україною прокотилася хвиля арештів. Готувався процес Спілки визволення України, сфабрикований ОДПУ Української СРР. До нього притягнули й Аркадія Казку. 10 вересня 1929 року поета заарештували і відправили до одеської в'язниці. Розгублена дружина Аркадія Васильовича, одна з двома дітьми на руках в Одесі, не здогадалася сповістити Павла Тичину про арешт чоловіка. Аркадій Казка не розумів своєї провини. Чекав, що його врятують. Але цього не сталося. Не витримавши допитів і знущань, поет повісився в тюрмі 29 листопада 1929 року.

Аркадій Казка був не лише талановитим поетом і перекладачем, а й доброю, світлою і турботливою людиною, яка цінувала дружбу. В одному з його листів до Павла Тичини, написаному з Одеси 12 жовтня 1927 року, йдеться про Михайла Куриленка, поета і журналіста, який працював у чернігівській газеті «Червоний шлях». Аркадій Васильович просить свого друга Павла допомогти цій симпатичній людині, з тонкою чулою психікою, знавцеві літератури і мистецтва, пристроїти його поезії у пресі.

Пригадав, як у Чернігові закохалися в одну дівчину з рум'яними щічками, чорними кучерями, палкими очима. Із-за неї семінарист Гайоновий викликав Аркадія на двобій. З ворожої сторони секундантами були Федька Корсаков і Петро Смолич. З боку Казки – Михайло Куриленко. «Двобою не відбулось (хоч револьвери, секунданти і навіть фельдшери були напоготові), – писав Аркадій Васильович. – Я, братику, сказав, що краще я буду битись навкулачки, бо до чортового батька стрілятись, коли «сонечко» (так звалися рум'яні щічки, що зараз утретє – і добре! – знов вийшла заміж) вибрало мене… А потім я запузирив ліризму: змалював секундантам картину дуелі, розчулив їх у прах… і ми стали з Федькою Корсаковим друзями… То ось Михайло Куриленко є ще з того часу добрий друзяка…». Далі Казка пояснює, чому він просить за свого нового друга. У Чернігові відбулася музично-літературна вечірка. Там були поети Дмитро Тась, Петро Коломієць, Ладя Могилянська, Михайло Куриленко і він – Аркадій Казка. Йому найбільш сподобалися Ладя і Михайло, який побоюється

надіслати свої поезії до «Червоного шляху». Ось чому Аркадій просить Тичину потурбуватися за Куриленка. У нього симпатична сім'я в Чернігові – дружина працює коректором у редакції, двоє дітей – хлопчик і дівчинка, мати дружини. Якщо доведеться Павлові бути в Чернігові, то у них можна заночувати все одно, як в родині Аркадія Казки.

Зворушливі слова Аркадія Васильовича, які містяться в цьому листі, сьогодні читаються як заповіт: «… хотів би я дуже, аби такі люди, як оце він [Куриленко], да ти, та ще дехто (що так близько сплетені моїм життям), – хотів би, аби отакі немногі, довше жили, як я… Знав би, що хтось згадає добрим словом».

Завдяки друзям вдалося зберегти поезії і деякі листи А. Казки, які склали книгу «Васильки», видану в 1989 році.

Павло Тичина, який називав Казку «дивовижно совісним і щирим поетом», засвідчив, що дружба з цією людиною дала йому безмірно багато. У зв'язку з трагічною смертю А. Казки, він писав до дружини Лідії Петрівни: «Так не повелося йому в житті (...) і таланту не розвинув. І світу білого не випив». Але його згадують добрим словом, його творчість стала доступною.

У 2011 році у Седневі відкрито пам'ятник Поету. Скульптор О. Хівренко.

ЛІТЕРАТУРА

КАЗКА А. В. Васильки : поезії / Аркадій Казка. – Київ : Рад. письменник, 1989. – 261 с.

КАЗКА А. Листи / Аркадій Казка // Слово і час. – 1990. – № 9. – С. 48.

ДЕМЧЕНКО Т. Аркадій Казка / Тамара Демченко // Реабілітовані історією у 27 т. Чернігівська область: у 3 кн. – Чернігів, 2010. – Кн. 2. – С. 540–546.

ДЕМЧЕНКО Т. Аркадій Казка: поет із розстріляного покоління / Тамара Демченко // Сіверянський літопис. – 2010. – № 4/5. – С. 193–200.

ДЕМЧЕНКО Т. «Седнів мене заколисав»: Аркадій Казка про свою батьківщину / Тамара Демченко // Містечко над Сновом : зб. ст. і матеріалів. – Ніжин, 2007. – С. 192–198.

КРИЖАНІВСЬКИЙ С. Зажиттєві злигодні і посмертні поневіряння поета Аркадія Казки / Степан Крижанівський // Сіверянський літопис. – 1996. – № 1. – С. 16–20.

МІДЕН Е. Педагогічна діяльність Аркадія Васильовича та Ганни Павлівни Казок / Едвін Міден // Другі Фльорівські читання : матеріали наук.-практ. конф. – Чернігів, 2011. – С. 60–62.

МІЯКОВСЬКИЙ В. Біля джерел неоклясики / Володимир Міяковський // Сіверянський літопис. – 2005. – № 6. – С. 102–106.

ШУГАЙ О. Крапля сонця у морі блакиту : есе про двох поетів / Олександер Шугай // Дніпро. – 1990. – № 12. – С. 78–131.

20 ЛИСТОПАДА
195 років від дня народження М. І. ДРАГОМИРОВА (1830–1905)

«... НАРОДИВСЯ Я В СЕРЦІ МАЛОРОСІЇ – ЧЕРНІГІВСЬКОМУ КОНОТОПІ»

Михайло Іванович Драгомиров народився 20 листопада 1830 року в родовому хуторі поблизу Конотопа Чернігівської губернії в родині дворянина Івана Івановича Драгомирова, професійного військового, учасника війни 1812 року, і Ганни Романівни Балики, яка походила з дворян Чернігівської губернії. Походив із старовинного козацько-старшинського роду Драгомирецьких. Дід, Іван Антонович Драгомирецький, отримав дворянство в 1786 році за вислугу в чинах і через два роки звернувся до Новгород-Сіверського депутатського зібрання з проханням змінити своє прізвище на Драгомиров. Батько, Іван Іванович, купив хутір під Конотопом. Тут народилися шестеро його дітей, з яких вижило троє – Михайло і дві доньки.

Початкову освіту Михайло Драгомиров здобував у дяка парафіяльної церкви. Потім батьки віддали хлопчика до Конотопського повітового училища, де дітям викладали математику, закон божий, російську мову, географію та історію. Навчання тривало три роки. При Чернігівській гімназії був пансіон, в якому діти навчалися за державний кошт і за кошт благодійників. Саме це спонукало батьків Михайла влаштувати його туди. На жаль, у 1843 році з невідомих причин він вибув з гімназії до завершення курсу

навчання. Сімнадцятирічним юнаком його зарахували до столичного Дворянського полку, який згодом був перетворений на Костянтинівське військове училище.

Так розпочався професійний військовий шлях Михайла Драгомирова. Закінчив Академію Генштабу, стажувався при штабах Сардинських і Пруських армій під час ведення бойових дій. Як командир піхотної дивізії, брав участь у російсько-турецькій війні 1877–1878 років і відзначився під час форсування Дунаю. У серпні 1877 року отримав важке поранення у колінний суглоб на Шипкинському перевалі. Тривалий час лікувався.

Упродовж 1878–1903 рр. обіймав посаду начальника Академії Генштабу, був Київським, Подільським і Волинським генерал-губернатором. Командувати реформованим Київським військовим округом доручили Драгомирову. Таким чином, йому підкорялися війська, розташовані не лише в Київській, Подільській і Волинській, але й у Курській, Харківській, Полтавській і Чернігівській губерніях.

У 1878 році Михайлові Драгомирову присвоєно звання генерал-ад'ютанта, а в 1891 році – генерала від інфантерії.

З 1864 року М. Драгомиров почав друкуватися у наукових журналах з військової тематики. Тривалий час розробляв свою науково-педагогічну систему, яку виклав у кількох книгах. Він є автором цікавих літературознавчих студій, які свого часу були опубліковані та являють інтерес і сьогодні.

Військовий письменник, професор тактики і військової історії, педагог – Михайло Дагомиров був прихильником мистецтва. Тому прийняв пропозицію відомого критика В. Стасова відвідати майстерню Іллі Рєпіна, який багато років працював над величезним полотном «Запорожці пишуть листа турецькому султану». Художник ніяк не міг підібрати те обличчя, з якого можна було писати кошового отамана Івана Сірка, одну з центральних фігур картини. Михайло Іванович став його прототипом. З того часу він товаришував із Рєпіним та допомагав йому в роботі над картиною, зокрема під час мандрівки Україною.

Генерал Драгомиров сприяв розвитку української культури, театру, «Просвіти» у Києві. Драматург і режисер Марко Кропивницький писав, що попри всі численні клопотання зняти заборону і показувати українські вистави у містах Правобережжя, він так і не зміг цього досягти, та лише зі вступом в генерал-губернаторство М. Драгомирова для них відкрилися сцени українських губерній.

Генерал виявляв особливу і неприховану любов до України, народного мистецтва, мови та історії, у тому числі під час служби в Петербурзі. Це сприяло його довголітнім дружнім стосункам з О. Лазаревським, І. Нечуєм-Левицьким, Д. Багалієм, П. Житецьким, В. Антоновичем, М. Костомаровим, В. Тарновським, М. Пимоненком та іншими видатними сучасниками. Про свою ідентифікацію Михайло Драгомиров говорив так: «... народився я в серці Малоросії – чернігівському Конотопі, тому не може раптом з мене вийти якийсь тамбовець, могилевець чи калужанин і, звісно, не бердичевець – кожному своє».

У 1903 році генерал пішов у відставку із зарахуванням у члени Державної ради. Але він виїхав не до столиці, а до Конотопа, де спочив 28 жовтня 1905 року. Дружина Драгомирова Софія Абрамівна – дочка А. П. Григоровича, лікаря, дійсного статського радника і мати дев'ятьох дітей, пережила чоловіка на сім років. Похована разом з ним у Конотопі на цвинтарі Вознесенської церкви. На вулиці Драгомирова встановлено погруддя генералові і відкрито музей-садибу – філію Конотопського краєзнавчого музею.

ЛІТЕРАТУРА

ДРАГОМИРОВ М. И. Дуэли / Михаил Драгомиров. – Киев : Тип. Окр. Штаба, 1900. – 16 с.

Видання зберігається в Національній історичній бібліотеці України (Київ).

ЗИЛЬБЕРШТЕЙН И. С. Генерал М. И. Драгомиров в изображении Репина (1889–1898) / Илья Зильберштейн // Репин. Художественное наследство. – Москва ; Ленинград, 1948. – Т. 1. – С. 185–198.

КОЗЛОВ О. М. Вознесенська церква і родинний склеп Драгомирових / О. Козлов // Сумський історико-архівний журнал. – 2007. – № 2/3. – С. 168–174.

МАТВІЄНКО А. М. І. Драгомиров і Україна / Андрій Матвієнко // Український історичний журнал. – 2000. – № 2. – С. 112–126.

МАТВІЄНКО А. А. Михайло Драгомиров : історико-біографічна повість / Андрій Матвієнко. – Київ, 2006. – 416 с.

РЕЗНИЧЕНКО В. Ф. М. И. Драгомиров : [к десятилетию со времени кончины] / Василий Резниченко. – Чернигов : Тип. Губ. земства, 1916. – 10 с.

23 ГРУДНЯ
140 років від дня народження О. О. ПЕТЛЮРИ (1885–1959)

ВЕЛИКА СТРАДНИЦЯ

Ольга Опанасівна Петлюра народилась 23 грудня 1885 року в с. Мала Дівиця на Прилуччині в родині вчителя Опанаса Більського. Мати була дочкою священника з села Погреби. Батько помер рано, і мати з дітьми переїхала до своїх батьків. З часом сім'я оселилася в Прилуках, де Ольга з відзнакою закінчила гімназію. Працювала вчителькою молодших класів у цьому ж навчальному закладі. Потім одержала таку ж саму роботу в Києві в приватній жіночій гімназії Жеребцової, тому що злидні стали на заваді її вступу до Вищих жіночих курсів.

У 1908 році дівчина познайомилася з Симоном Петлюрою в домі далеких київських родичів. У 1910 році їх роман перетворився на цивільний шлюб, який лише у 1915 році офіційно було зареєстровано і відбулося вінчання молодят у церкві.

Восени 1911 року Петлюра переїхав до Москви. Спочатку тривалий час листувалися, а потім Ольга приїхала до нього. Навчалася в Московському університеті, підпрацьовувала репетиторством і вишиванням, відвідувала різні збори українських товариств. Симон працював бухгалтером страхової компанії. Одночасно на кошти українських громад видавав журнал «Украинская жизнь» (1912–1914).

25 жовтня 1911 року Ольга народила дівчинку, яку назвали Ларисою, яку згодом водила до українського садочка, читала їй українські книжки, плекала українські традиції. Зоя Плітас,

родичка Ольги Петлюри, писала про перебування родини Петлюри в Москві: «Пам'ятаю Ольгу Опанасівну, як вона гарно виглядала: висока, стрункa жінка з посивілим пишним волоссям і чудовими чорними очима, які так тепло, привітно дивилися на нас через золоті окуляри. Вона завжди була життєрадісна, усміхнена та прихильна до нас, дітей. Її маленька донечка Леся була нашою улюбленицею, і тітка Оля довіряла нам її...».

Восени 1917 року Симон Петлюра разом із родиною переїхав до Києва. Скромно жили у готелі «Прага». Ольга Опанасівна допомагала доглядати за пораненими у шпиталях, організовувати культурні жіночі гуртки, щиро включилася в український громадський рух. Леся писала вірші, захоплювалася малюванням і писанкарством. Коли 27 липня 1918 року Симона Петлюру заарештували, довелося матері з дочкою переховуватися під різними паспортами, за різними адресами. У Полтаві більшовики арештували матір Симона, утримували стареньку у в'язниці. На третій день після звільнення вона померла.

Дружина глави Директорії, Ольга Петлюра, жінка скромна, ніколи не була на офіційних імпрезах, не з'являлося її ім'я і в пресі. Наприкінці листопада 1919 року Ольга та Леся виїхали до Праги, де перебувала дипломатична місія УНР на чолі з Максом Славінським. А у 1922 році у Варшаві родина об'єдналася. Симон Петлюра під прізвищем Володимира Редліха разом із родиною та своїм молодшим братом Олександром, племінником Степаном Скрипником, майбутнім митрополитом і патріархом Мстиславом, та охоронцем Віктором Цимбалом жили у великій скруті, в невеликій кімнатці. Ольга заробляла вишиванням. Давала Лесі уроки польської мови, щоб дівчинка не пропускала школи, багато читала. А Віктор Цимбал, випускник художньої школи в Києві, який пізніше набув світової слави маляра, графіка, давав Лесі уроки живопису.

На початку 1923 року Ольга Опанасівна перенесла дві важкі операції, що стало великим стресом для Лесі. 30 грудня 1923 року Симон Петлюра з паспортом на прізвище Степана Могили покинув

Варшаву. Перебрався до Угорщини, потім – до Відня, Женеви і Парижу, де родина з міркувань безпеки жила окремо, повсякчас у злиднях.

25 травня 1926 року агент ГПУ Самуїл Шварцбард розстріляв Симона Петлюру на паризькій вулиці. Шістнадцять місяців тривав судовий процес. Петлюру безпідставно звинувачували у різних злочинах. Лесю цькували гімназистки. У дівчинки лікарі виявили туберкульоз і заборонили відвідувати навчання. Ці події підірвали і здоров'я Ольги Опанасівни. Вбивцю Шварцбарда виправдали. Таке рішення суду ще погіршило стан здоров'я дружини Петлюри. Вона почала втрачати слух.

16 листопада 1941 року в санаторії містечка Камбо на півдні Франції від сухот померла Леся – відома на той час українська поетеса. Ольга Опанасівна усі дні проводила на цвинтарі Монпарнас біля рідних могил. Жила вона в Парижі у родині генерала Удовиченка. Нею опікувалася Єлизавета Прокопович, дружина колишнього Голови Ради Міністрів Уряду УНР. Останні роки вдова важко хворіла, майже нічого не чула, ледь говорила. Ольга Петлюра померла в Парижі 23 листопада 1959 року. Похована в родинній могилі на кладовищі Монпарнас.

ЛІТЕРАТУРА

ОЛЬГА Петлюра: перша леді УНР, про яку мало хто знає: видатні українки [Електронний ресурс] // Українки. – 2023. – Розділ «Українки минулого». – Режим доступу: https://ukrainky.com.ua/olga-petlyura-persha-ledi-unr/

ПЕТЛЮРА (Петлюрівна, Більська) Ольга Опанасівна (23.12.1885–23.11.1959) – педагог, дружина голови Директорії УНР С. Петлюри (з 1910) // Коваль Р. Жінки у визвольній війні 1917–1930 : історії, біографії, спогади / Роман Коваль. – Київ, 2020. – С. 366.

ПЕТЛЮРА Л. Народе мій, улюблений / Леся Петлюра. – Київ : НБУ ім. В. Вернадського, 2009. – 665 с.

Збірка листів, віршів та інших творів.

ПИЛИПЕНКО Л. Перша леді УНР / Лариса Пилипенко // Сільські вісті. – 2024. – № 24 (11 черв.). – С. 3 : фот.

САВЧЕНКО В. Симон Петлюра / Віктор Савченко. – Харків : Фоліо, 2004. – 107 с.

СИМОН Петлюра та його родина : до 70-річчя його трагічної загибелі : док. та матеріали / упоряд., авт. передм. В. Михальчук. – Київ : Рада, 1996. – 319 с.

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК*

А, Б, В, Г

Адруг-Дараган Г. Г. 62
Апостол Д. (28)
Арсенич-Баран Г. В. (19)
Атласов Я. П. (34)
Балабко О. В. (13-14)
Банюк В. Є. (34)
Баранович Л. (43)
Бельмас К. О. (5)
Бережков М. М. (32)
Березовський М. С. (31)
Берсенєв В. А. (31)
Бібік І. І. (34)
Білогруд А. Є. (22)
Білозерський В. М. (42)
Білоконський І. П. (18)
Богомолець О. М. (24)
Богуславська А. 69
Богушевич Ф. К. (10)
Божок С. В. (51)
Бойко Н. (65)
Болотов Г. (65)
Борисенко Л. (52)
Братиця П. С. (42)
Брезме В. М. (39)
Брей В. П. (19)
Брик О. Г. (16)
Будлянський М. Г. (52)
Буковський А. С. (33)
Булах В. (52)
Бурачок С. О. (4)
Бутко С. В. 62

*Номери, що стосуються прізвищ осіб, відображених за ознакою персоналії, наведено в іменному покажчику у круглих дужках.

Буштедт П. А. (29-30)
Ванжула О. 47
Варзар В. Є. (14)
Василевський В. Г. (7)
Васильєв В. 62
Величко С. (7)
Вербицька Г. 65
Верьовка Г. Г. (39)
Винниченко В. К. (22)
Витриховська-Макар М. Р. (18-19)
Войток Г. (52)
Волкогон В. В. (25)
Володимир (Романюк В. О.) (37)
Воробей Р. Б. (16)
Воробйов Л. (27)
Вороний Г. Ф. (24)
Вороний Ю. Г. (24)
Вороньківський Іван (Коновал І. О.) (43)
Гавришко М. С. (20)
Гапєєв С. А. (15)
Гапієнко Т. А. 62
Герасимов І. О. 61
Гладкий П. Д. (20)
Глібов Л. І. (20)
Гоголь М. В. (19)
Гончаренко А. М. (30)
Горбачевський І. І. (29)
Горлач Л. 58
Горленко А. (28)
Горленко В. (42)
Горленко Я. А. (Йоасаф) (28)
Греків О. П. (36)
Григоренко О. 58
Грищенко П. В. 70
Губенко Ф. В. (4)
Гулий М. Ф. (9)
Гумілевський (Філарет) (32)

Д, Є, Ж, З, І, Й

Данилевська Н. О. (12)
Дашкевич М. П. (9)
Демченко Т. П. 73, 74
Денисенко Г. П. (10)
Дідович П. М. (31)
Дмитренко Н. 58
Довженко О. П. (37)
Домонтович М. О. (33)
Драгомиров М. І. (33), (75-78)
Драпкін Б. С. (13)
Дроботько В. Г. (34)
Дроздова К. 65
Дроздовський В. В. (10)
Дронь А. А. (10)
Дунін-Борковський В. А. (42)
Євдокименко В. А. (22)
Євсієнко М. І. (26)
Єфимов О. М. (43)
Жданович Я. М. (11)
Жежера В. 58
Журавльова Т. П. 61
Забіла (Забелло) П. П. (23)
Заболотний А. М. (3)
Заболотний М. М. (3)
Зажитько І. А. (20)
Залозний П. Ф. (38)
Заньковецька М. (7)
Затиркевич-Карпинська Г. П. (8)
Зильберштейн І. С. 78
Зуммер В. М. (29)
Івченко М. Є. (23)
Ігор, князь (40)
Іллєнко А. 66
Йоасаф (Горленко Я. А.) (28)

К, Л, М

Каганова І. Я. 70
Казка А. В. (28), (71-74)
Казка Г. П. (74)
Калита Є. Г. (66)
Калібаба Д. П. (18)
Карась С. 66
Квітка-Основ'яненко Г. (28)
Китицин М. О. (27)
Киян П. П. (21)
Клочко О. 58
Коваленко О. Б. 62, (65), 70
Коваль Р. 81
Ковальов С. А. (9)
Козлов О. М. 78
Коломієць Н. (51)
Колоша В. (52)
Кондра Н. М. (8)
Коновал І. О. (Іван Вороньківський) (43)
Коноваленко С. В. (22)
Костецький В. М. (35)
Костомаров М. І. (19), (37)
Коцюбинська В. У. (41)
Коцюбинський І. Ю. (15)
Коцюбинський М. М. (5), (15), (28), (32)
Кочубей В. (7)
Крачило О. В. (11)
Крачковська М. І. (26)
Крижанівський С. 74
Кропивницький М. (8)
Кроха Д. 55
Крупко А. І. (23)
Кузнєцов Г. О. (28)
Куліш П. О. (19)
Курданов А. Л. 62
Куриленко В. Є. (41)
Куриленко М. П. (32)

Кушвід М. Я. (33)
Кушельов-Безбородько О. Г. (40)
Кущ А. В. (35)
Лавровський М. О. (36)
Леп'явко С. 62
Лизогуб С. Ю. (43)
Лизогуб Я. Ю. (43)
Лизогуби (40)
Лисенко А. О. (39)
Лисенко М. (42)
Лисенко О. В. 62
Лисий А. М. (36)
Лобановська В. 65
Лопухов О. М. (27)
Лузіна Н. С. 66
Маджуга І. О. (10)
Мазепа І. (20), (69-70)
Мазур Л. І. (23)
Майба А. І. (27)
Малинка О. Н. (24)
Малиш М. 61
Малиш-Федорець М. Є. (7)
Мамчур Д. (51)
Матвієнко А. 78
Матяш І. Б. 58
Мельник О. Є. 66
Михальчук В. 82
Міден Е. 74
Міяковський В. 74
Могучов Л. Б. (13)
Мордовець Д. Л. (37)
Моренець В. 20
Моця О. П. (17)
Мурашко О. І. (26)
Мурашко О. О. (26)
Мусієнко Р. А. (39)

Н, О, П
Назаренко В. 51
Наріжний Б. М. (7)
Небилиця М. О. (12)
Нечепа В. Г. (25), 55
Нікольський С. М. (14)
Новак О. 48
Норов О. О. (35)
Олійник О. Г. (3)
Онищук К. 62
Отрощенко В. В. (28)
Павленко С. О. (26), (67-70)
Павловський І. (16-17)
Павлюченко І. 58
Панчулідзев О. О. (6)
Пашин Л. М. (11), (53-55)
Пащенко В. М. (27)
Пенський І. І. (28)
Петлюра Л. (38), 81
Петлюра О. О. (38), (79-82)
Петлюра С. В. (38), (81, 82)
Петрович Д. І. (12)
Пилипенко Л. 82
Пилявець Р. І. 62
Плющ В. В. (13)
Подкур Р. Ю. 62
Полевик В. І. (38)
Полуботок П. Л. (43)
Поляк С. Ф. (22)
Пономаренко Л. П. (17)
Постернак С. П. (15)
Пригоровський В. М. (37)
Прокопович П. І. (20)
Пучковський І. П. (25)

Р, С, Т
Рєпін І. Ю. (78)

Рибалкін С. Г. (11)
Рига Д. 48
Риженко А. М. (19)
Різниченко В. Ф. 78
Розумовський К. Г. (8)
Ройтберг Я. А. (23-24)
Романенко В. Д. (34)
Романюк О. 70
Рослий І. М. (4)
Ротач П. П. (6)
Ротов В. І. (29)
Рубан П. В. (4)
Руденко М. І. (3)
Рум'янцев-Задунайський П. О. (5)
Савицький П. М. (17)
Савченко В. 82
Савченко-Більський О. В. (36)
Садовський М. (7)
Самійленко О. С. (37-38)
Самойленко Г. В. (14)
Самокиш М. С. (31)
Самохіна Н. Є. (5)
Сац І. О. (14)
Саченко Г. К. (37)
Святополк, князь (40)
Сигізмунд III (11)
Сидоренко Т. (52)
Сизий І. П. (17)
Ситий І. М. (13)
Скоропадський І. М. (7-8)
Славнюк І. 62
Слапчук В. (52)
Слупський Я. М. (3)
Сокол С. 55
Соколовський О. О. (26)
Соломаха С. В. (18)

Страдомський А. І. (43)
Строкун І. В. (8), (45-48)
Студьонова Л. В. 62
Судак В. І. (18)
Тарловський М. Б. (35)
Тарновський В. В. (молодший) (19)
Тарновський В. В. (старший) (4), (19)
Тарновський М. В. (4)
Терещенко М. (52)
Тищенко М. (52)
Тищинський О. А. (21)
Ткач Мик. (12)
Ткач Ю. 48
Травкіна О. І. 70
Тютюнник Є. П. (51)

Ф, Ч, Ш, Щ, Я

Феофілова Л. В. (16)
Фесенко Ю. І. (12)
Філарет (Гумілевський) (32)
Фріде М. О. (44)
Чепелик В. А. (30), 58
Черлюнчакевич М. О. (5)
Шафонський О. Ф. (38)
Шевченко Т. Г. (4), (17), (19)
Шекун О. В. (5)
Шкарлет С. (65)
Шкварчук В. М. (31)
Шкуліпа А. Г. (26)
Шугай О. 74
Щербонос В. П. 55
Яворницький Д. І. (32), (35)
Яковченко М. Ф. (15), (30), (56-58)
Ярослав, князь (40)

ЗМІСТ

Перелік знаменних і пам'ятних дат Чернігівської області на 2025 рік 3
17 лютого 125 років від дня народження І. В. Строкуна (1900–1953) 45
1 березня 20 років тому (2005) започатковано Міжнародну літературнупремію імені Г. С. Сковороди «Сад божественних пісень» 49
30 березня 100 років від дня народження Л. М. Пашина (1925–2004) 53
3 травня 125 років від дня народження М. Ф. Яковченка (1900–1974) 56
8 травня День пам'яті та перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939–1945 років 59
11 травня 65 років тому (1960) в Чернігові утворено Національний університет «Чернігівська політехніка» 63
11 вересня 70 років від дня народження С. О. Павленка (1955) 67
23 вересня 125 років від дня народження А. В. Казки (1890–1929) 71
20 листопада 195 років від дня народження М. І. Драгомирова (1830–1905) 75
23 грудня 140 років від дня народження О. О. Петлюри (1885–1959) 79
Іменний покажчик 83

Науково-популярне видання

ЗНАМЕННІ І ПАМ'ЯТНІ ДАТИ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА 2025 РІК

Укладачі: Л. В. Студьонова, І. Я. Каганова

Відп. за вип. Ю. О. Соболь
Комп'ютерний набір Л. В. Студьонова
Комп'ютерне верстання І. В. Розумій

Ризограф ОУНБ імені Софії та Олександра Русових
Тираж 50 пр.

Видавець і виготовлювач
КЗ «Чернігівська обласна універсальна наукова бібліотека імені Софії та Олександра Русових»
проспект Миру, 41, м. Чернігів, 14000
e-mail: chounb@ukr.net